

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Svoboda vyznání

Kristýna Bartoňová

2015

Plzeň

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Svoboda vyznání

Zpracovala: Kristýna Bartoňová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pezl

Studijní obor: Právo

Plzeň, 2015

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila veškeré prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Praha, březen 2015

.....

Kristýna Bartoňová

Ráda bych poděkovala JUDr. Tomáši Pezlovi za jeho podnětné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce. Poděkování dále patří mé rodině a přátelům Irče a Terce za jejich podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem svobody vyznání.....	3
1.1 Vymezení svobody vyznání	3
1.2 Vztah pojmů náboženství, víra a přesvědčení.....	5
2 Právní úprava svobody vyznání	7
2.1 Mezinárodní právní úprava	8
2.1.1 Akty Organizace spojených národů	9
2.1.1.1 Všeobecná deklarace lidských práv	9
2.1.1.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	11
2.1.1.3 Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře	14
2.1.2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	16
2.2 Česká právní úprava	18
2.2.1 Listina základních práv a svobod	18
2.2.2 Zákon o církvích.....	21
3 Práva garantována svobodou vyznání	23
3.1 Svoboda volby a změny náboženského vyznání	24
3.1.1 Proselytismus.....	25
3.1.2 Veřejné hlášení k náboženství.....	28
3.1.3 Sřet náboženské svobody a svobody projevu.....	29
3.2 Svoboda projevu náboženského vyznání	32
3.2.1 Bohoslužby a náboženské úkony	35
3.2.1.1 Bohoslužebná místa	36
3.2.1.2 Rituální porážka zvířat	40
3.2.2 Zachování obřadů	42
3.2.2.1 Náboženské projevy ve věznicích.....	42
3.2.2.2 Náboženské symboly ve veřejném prostoru	45
3.2.2.2.1 Tradiční symboly	47

3.2.2.2.2	Symboly nových náboženství	51
4	Autonomie církví.....	54
4.1	Registrace církví.....	59
4.2	Církevní restituce	62
5	Další aspekty svobody vyznání	65
5.1	Vyučování	65
5.2	Výhrada svědomí.....	67
	Závěr.....	71
	Resumé	74
	Seznam použitých pramenů a literatury	76
	Literatura	76
	Sborníky	77
	Odborné časopisy	78
	Internetové zdroje.....	78
	Judikatura Ústavního soudu	81
	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	81
	Právní předpisy.....	82

Úvod

Tématem mé diplomové práce je svoboda vyznání. Sama se nehlásím k žádnému náboženství a vychovávána jsem byla v čistě ateistickém prostředí. Nicméně mě téma náboženství a lidských práv velice zajímá. Domnívám se, že v dnešní převážně nevěřící společnosti se dostává toto základní lidské právo do pozadí. Přitom má stejnou váhu jako ostatní lidská práva. Zvláště ve světle událostí posledních let a střetu islámu a evropské kultury můžeme sledovat postupné tendence ve společnosti k potlačování náboženských projevů. Autorů, kteří se věnují hlavně svobodě vyznání, nenalezneme také mnoho. S ohledem k tomuto jsem se rozhodla zabývat tímto rozsáhlým tématem.

Ve své diplomové práci se tak pokusím o vytvoření komplexnějšího přehledu týkající se této problematiky. V diplomové práci pracuji s vnitrostátní i mezinárodní právní úpravou svobody vyznání ve spojení s judikaturou Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva, která vzhledem k omezenému rozsahu judikatury Ústavního soudu v práci převažuje. Vybrané konkrétní případy týkající se dílčích částí diplomové práce pak podrobněji rozebírám. Ke zpracování diplomové práce jsem užila několik vědeckých metod. Jednalo se kromě jazykového výkladu hlavně o metodu popisnou, metodu selektivní a metodu srovnávací.

Diplomová práce je rozdělena na tři části. První část diplomové práce se věnuje teoretickému vymezení svobody vyznání jako základního lidského práva. Svoboda vyznání zahrnuje dvě základní složky, forum internum a forum externum. Základní složky definuji a popisuji u každé, co v sobě obsahuje. Závěrem této části se zabývám vztahem tří pojmů, kterými jsou „přesvědčení“, „náboženství“ a „víra“. Rozdíly v těchto pojmech se zdají být pouze nepatrné, nicméně jejich rozlišení je podstatné ve spojení s právními předpisy i dalšími částmi diplomové práce.

Nezbytnou součástí problematiky svobody vyznání je její právní úprava, kterou se zabývá druhá část mé diplomové práce. Náboženská svoboda je zakotvena v řadě mezinárodních dokumentů, které na sebe navazují nebo ze sebe přímo vychází. Za základní dokument v otázce svobody vyznání lze považovat Všeobecnou deklaraci lidských práv, jejíž úprava byla přijata a rozšířena v řadě

dalších dokumentů. Ustanovení upravující náboženskou svobodu nalezneme také v dalších dokumentech Organizace spojených národů, o kterých v této kapitole také pojednávám. Vzhledem k tomu, že se v diplomové práci věnuji rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva nelze ve výčtu mezinárodní úpravy opomenout Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, jelikož představuje základní právní úpravu pro rozhodovací praxi Evropského soudu. Výše uvedenými mezinárodními právními dokumenty se inspirovala i česká právní úprava. Stěžejní právní úpravou svobody vyznání v našem právním prostředí je čl. 15 a čl. 16 Listiny základních práv a svobod a zákon č. 3/2001 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ale nalezneme ustanovení dotýkající se svobody vyznání i v dalších právních předpisech.

Nejrozsáhlejší částí diplomové práce je část poslední pojednávající o konkrétních právech a svobodách, které vycházejí z právní úpravy svobody vyznání. Poslední část zahrnuje tři kapitoly. Hlavní kapitola této části se věnuje svobodě volby náboženského vyznání a souvisejícímu právu toto vyznání projevovat. Kapitola je členěna do řady podkapitol, které odpovídají jednotlivým aspektům právními předpisy zaručených práv a svobod s rozбором rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu dotýkajících se probíraných dílčích témat. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva nám podávají interpretaci pojmů dotýkajících se svobody vyznání a určují hranici pro omezení náboženských projevů. U každého příkladu nastiňuji situaci v České republice a případy, které se u nás probíraly a řešily. Uvádím ale řadu příkladů i z okolních zemí, které se neřešily před Evropským soudem. Z důvodu specifického tématu a samostatné právní úpravy v zákoně o církvích jsem se rozhodla problematiku autonomie církví vyčlenit do samostatné kapitoly. Česká republika je definována jako nábožensky neutrální stát a s tímto souvisí nezávislá pozice církví, kterou potvrzuje i rozhodnutí Ústavního soudu, které blíže rozebírám. V podkapitole kromě vymezení církevní autonomie popisují také proces registrace církví. Okrajově se věnuji také kritizované otázce církevních restitucí. V poslední kapitole zmiňuji další aspekty svobody vyznání, které jsem v mé diplomové práci nechtěla opomenout, a to vyučování jako projev náboženství a tzv. výhradu svědomí.

1 Pojem svobody vyznání

Na úvod diplomové práce se budu věnovat teoretickému vymezení svobody vyznání a souvisejících pojmů. Začlenění svobody vyznání mezi lidská práva určuje její charakteristické postavení mezi dalšími právy upravenými českou i mezinárodní právní úpravou. Svobodu vyznání definují její dvě tradiční složky, o kterých budu pojednávat v této kapitole níže. Na závěr kapitoly rozlišuji pojmy náboženství, víra a přesvědčení v kontextu české i mezinárodní právní úpravy. Domnívám se totiž, že pro tuto problematiku je porozumění těmto základním pojmům podstatné.

1.1 Vymezení svobody vyznání

Svobodu vyznání řadíme mezi základní lidská práva, tedy je to právo přirozené, nezadatelné, nezcizitelné, nezrušitelné a nepromlčitelné. Přirozená lidská práva jsou taková práva, která náleží všem lidem bez ohledu na rasu, náboženství, vzdělání, majetek nebo politické smýšlení, protože je přijímáme jako práva, která náleží všem lidem již od narození. Z povahy těchto práv jasně vyplývá, že stát je pro lidi nevytváří svou normotvorbou, ale pouze je garantuje, má je povinnost chránit a v určitých případech má pravomoc vytyčit meze těchto práv zákony. Vzniká tak právní dualismus, kdy máme na jedné straně zákony vytvořené státem a na druhé straně základní lidská práva, která jsou poznatelná pouhým rozumem, a státní moc je nemá možnost zrušit. Z tohoto vyplývá, že základní lidská práva mají zvláštní postavení, proto jsou jim přiřazeny čtyři speciální vlastnosti. Nezadatelnost a nezcizitelnost znamená, že lidská práva nelze nikomu prodat nebo darovat, není možné je žádným způsobem jinému dát, postoupit, ale člověk se jich ani sám projevem vůle nemůže dobrovolně vzdát. Lidská práva jsou nepromlčitelná. I když člověk tato práva nevyužívá, tak nárok na ně nemůže být nikdy promlčen. Jak již bylo uvedeno výše, stát lidská práva, jako práva nezrušitelná, nemá pravomoc zrušit nebo je učinit neplatnými.¹ Z povahy lidských práv, která přísluší všem lidem bez rozdílu, je zřejmé, že svoboda jednoho vycházející z těchto práv končí tam, kde začíná svoboda druhého. Svobodu vyznání řadíme mezi tzv. první generaci lidských práv.

---

¹ KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 415 s. ISBN 80-868-9898-9. str. 275 – 277

Náboženská svoboda v sobě zahrnuje dvě od sebe neoddělitelné složky, které se označují *forum internum* a *forum externum*. První složka v sobě zahrnuje vnitřní přesvědčení člověka a druhá jeho projev navenek.² Toto tradiční dělení se odráží i ve většině právních úprav zaručujících náboženskou svobodu.³ Do *fora interna*, tedy dalo by se říct vnitřního světa člověka, lze zařadit myšlenky, názory, morální hodnoty, náboženská přesvědčení, politické preference. Pokud bych to měla shrnout, jde o všechny myšlenkové pochody člověka, kterými vytváří svůj pohled na fungování světa a života. Dle P. Jägera zahrnuje *forum internum* veškerou rozumovou, hodnotovou a emocionální činnost člověka.⁴ Jelikož se jedná o vnitřní rozměr každého člověka, je logické, že tato práva jsou právy absolutními. Žádný zákon nám tak nemůže určit, co si máme myslet, jaké hodnoty máme ctít nebo jaké náboženství vyznávat. Vnitřní přesvědčení člověka nemůže nikdo omezit, a to za žádných okolností. Vnější svět nesmí působit na tuto vnitřní složku člověka za účelem změny jeho názoru, náboženského vyznání nebo přesvědčení, použitím fyzického nátlaku, psychického teroru, zneužitím nadřazeného postavení nebo nucením k účasti na náboženském shromáždění. Z povahy této složky náboženské svobody vychází souvislost svobody vyznání se svobodou myšlení a svobodou svědomí, která je znatelná i z většiny ustanovení upravujících *forum internum* svobody vyznání, která spojují tyto tři svobody v jedno. Svoboda vyznání, myšlení a svědomí je postavena na pěti základních principech. Tyto principy zahrnují právo každého, aby byl ušetřen nátlaku jiného k přijetí cizích myšlenek nebo vyznání proti jeho vůli, účasti na aktivitách, které jsou proti jeho přesvědčení, nucení k přestoupení na jinou víru, možnosti změnit své vyznání nebo názory, a v neposlední řadě právo každého nezveřejňovat své názory nebo vyznání.⁵

Druhou složku svobody vyznání označujeme jako *forum externum*. Představuje všechny projevy našeho „vnitřního světa“ vůči našemu okolí. Zahrnuje v sobě širokou škálu možností, jak vnitřní přesvědčení navenek vyjádřit např. svou účastí na bohoslužbě, nošením symbolů typických pro dané

---

² SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. *Deus et gentes*, 11. ISBN 978-808-7127-131.str. 16

³ Příkladem je čl. 15 a 16 Listiny základních práv a svobod, kde jsou obě složky odděleny do dvou samostatných ustanovení.

⁴ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 375

⁵ DOE, Norman. *Law and religion in Europe: a comparative introduction*. New York: Oxford University Press, 2011, 306 p. ISBN 01-996-0400-2. str. 44

náboženství, vyučováním, speciální úpravou pokrmů a řadou dalších. Na rozdíl od práv obsažených ve foru internu je možné projevy náboženského přesvědčení omezit zákonem. Z tohoto vyplývá, že veřejná moc má možnost ze závažných důvodů do těchto práv zasahovat. S tímto členěním dvou složek svobody vyznání se vypořádal shodně ve své judikatuře i Ústavní soud České republiky.⁶

Pokud by nebyla zaručena svoboda vyznání spolu se svobodou myšlení a svědomí, znamenalo by to zásah i do dalších lidských práv. Svoboda vyznání a myšlení totiž úzce souvisí se svobodou projevu a svobodou shromažďování. Při neexistenci právní úpravy zaručující svobodu myšlení a vyznání by nemohla být vykonávána ani jiná práva, která vlastně na tato práva navazují. Jinak řečeno nemohli-li by lidé svobodně přemýšlet, nebylo by tak ani co projevovat nebo by nebyl žádný důvod proč se shromažďovat.⁷ Domnívám se však, že v praxi se setkáme spíše se situací, kdy jsou stanoveny veřejnou mocí určité „zakázané myšlenky“, to však neznamená, že lidé nebudou sami, i když jim tato svoboda nebude garantována, přemýšlet dle svého uvážení, přesvědčení nebo vyznání. Omezení a zákazy se pak projeví pouze v neprojevování těchto myšlenek na veřejnosti nebo veřejným hlášením se k zakázanému náboženství z důvodu hrozící sankce. Vnitřní sféru člověka tak nebude možné svobodně vyjadřovat, ale to neznamená, že nebudou lidé svobodně přemýšlet dle svého uvážení nebo projevovat své přesvědčení a náboženství v soukromí v okruhu důvěryhodných lidí.

1.2 Vztah pojmů náboženství, víra a přesvědčení

Při studiu ustanovení zaručujících svobodu vyznání a rozhodnutí Ústavního soudu České republiky⁸ nebo Evropského soudu pro lidská práva⁹ si lze povšimnout, že jsou často uvedeny výslovně tři pojmy, které by se daly považovat jistě za synonyma. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou používány v dokumentech odděleně lze usuzovat, že tomu tak není. Jedná se o pojem náboženství, víra a přesvědčení.

---

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98, [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=32746&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. III.

⁷ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2018-055. str. 35

⁸ dále jen „Ústavní soud“

⁹ dále jen „Evropský soud“

Nejširším pojmem je zajisté přesvědčení, které představuje náš pohled a názor na svět, život, otázku dobra a zla nebo spravedlnosti. Nemusí se však vůbec jednat o náboženské přesvědčení, ale za přesvědčení se dá považovat pacifismus, odmítání zabíjení zvířat nebo představa posmrtného života. Dalo by se říci, že přesvědčení v sobě zahrnuje víru i náboženství.¹⁰ Evropský soud judikoval, že ochrany veřejnou mocí si žádají taková přesvědčení, která jsou seriózní, v demokratické společnosti akceptovatelná a dlouhodobá.¹¹

Česká právní úprava¹² uvádí odděleně pojem víra a náboženství. Víra podle názoru V. Pavlíčka nemusí také znamenat víru náboženskou. Z toho lze vyvodit závěr, že víra je pojem podobný pojmu přesvědčení a jedná se o pojem širší než náboženství. Víra je přesvědčení člověka o skutečnosti, které věří, ale kterou není možné nijak rozumově ověřit jako např. víra v mimozemské civilizace.¹³ L. Madleňáková k tomuto uvádí, že víra je charakteristická odlišnými vlastnostmi než náboženství. Lidé vyznávající stejnou víru jsou méně organizovaní než při vyznávání náboženství. Víra nemusí být nutně spojena s bohem, tedy postavou, kterou věřící uznávají a uctívají ji. Často je založena na deistických představách, kdy věřící uznávají existenci stvořitele, ale nevěří, že dále do našeho světa zasahuje nebo ho řídí. Může být ale založena také na systémech hodnotových jako např. buddhismus.¹⁴

Náboženství je z tohoto pohledu tedy pojmem nejužším. Představuje náboženskou víru v pravém slova smyslu, která připouští existenci boha jako tzv. vyšší bytosti, kterou věřící uctívají a věří, že dále řídí dění na zemi. Náboženství podává svým věřícím ucelené zásady a rady jak se chovat a jak přistupovat ke světu. Navíc je základna věřících více organizovaná, jsou zakládány instituce a

---

¹⁰ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2018-055. Str. 42-46

¹¹ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 972

¹² čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

¹³ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: II.díl Ústavní právo České republiky část 2*. Praha: Linde, 2004, 241 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-720-1472-2. str. 114

¹⁴ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2018-055. Str. 42-46

určená místa ke shromažďování.¹⁵ Evropský soud definoval pojem náboženství stanovením znaků, které uznané náboženství má mít. Náboženství je tak systémem víry, která je vážná, vyznačuje se soudržností svých věřících a její zásady ovlivňují chování jedince. Evropský soud uznal všechna zavedená náboženství jako např. křesťanství, islám, buddhismus. Jako náboženství shledal však i nové směry jako např. Svědkové Jehovovy nebo hnutí Osho.¹⁶

Nutno poznamenat, že problém rozporu mezi těmito pojmy se týká převážně české právní úpravy a překladů zahraničních dokumentů z anglického jazyka. V originálním textu mezinárodních dokumentů se setkáme pouze se dvěma pojmy, a to „belief“ a „religion“. Pojem „religion“ je shodný s českým pojmem náboženství nebo vyznání.¹⁷ Problematický je pojem „belief“, který lze překládat jako víra nebo přesvědčení.¹⁸ Z tohoto pohledu pojem přesvědčení a víra splývá v mezinárodních dokumentech v jedno a pouze pojem náboženství je pojmem užším. Přesvědčení a víra tak mají v zahraniční literatuře i mezinárodních dokumentech stejný význam. Vyplývá z toho, že k těmto pojmům můžeme přiřadit spíše hodnotové nebo filosofické směry, které nejsou postaveny na víře náboženské. Do okruhu přesvědčení a víry můžeme tak zařadit např. scientologii nebo druidismus.¹⁹

2 Právní úprava svobody vyznání

V následující kapitole se budu věnovat právnímu zakotvení svobody vyznání v mezinárodních dokumentech i české právní úpravě. Problematika svobody náboženství je státy regulována buď uvnitř státu pomocí národního práva, nebo vně státu prostřednictvím práva mezinárodního. Právo vnitrostátní tvoří hlavně zákony a rozhodnutí soudu, která mají ještě větší význam ve státech, kde jsou pramenem práva soudní precedenty. Akty mezinárodního práva, které

---

¹⁵ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2018-055. Str. 42-46

¹⁶ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 972

¹⁷ Překlad dle Fraus kapesní slovník anglicko-český / česko-anglický. Plzeň: Fraus, 2004, 941 s. ISBN 80-723-8173-3.

¹⁸ Překlad dle Fraus kapesní slovník anglicko-český / česko-anglický. Plzeň: Fraus, 2004, 941 s. ISBN 80-723-8173-3.

¹⁹ DOE, Norman. *Law and religion in Europe: a comparative introduction*. New York: Oxford University Press, 2011, 306 p. ISBN 978-0-19-960401-2. str. 21

jsou pro daný stát závazné, jsou přejímány různými způsoby do vnitrostátního práva např. inkorporací.

Tato kapitola je rozčleněna na dvě podkapitoly. V první podkapitole budu pojednávat o stěžejních dokumentech mezinárodního práva, které mají zásadní význam na úpravu náboženského vyznání. Jedná se o akty Organizace spojených národů dotýkajících se této problematiky a na evropské úrovni o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Druhá podkapitola je věnována české právní úpravě náboženské svobody, které převážně vychází z úpravy mezinárodní. V první části budu rozebírat zásadní úpravu obsaženou v čl. 15 a čl. 16 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.²⁰ Na závěr druhé kapitoly se budu zabývat další významnou českou úpravou svobody vyznání, a to zákonem č. 3/2001 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.²¹ Při srovnání ustanovení upravujících svobodu vyznání v uvedených právních aktech je dle jejich vzájemné podobnosti zcela zřejmé, že pozdější úpravy vycházely a byly ovlivňovány úpravami dřívějšími.

2.1 Mezinárodní právní úprava

Uvědomění potřeby zaručit nejen svobodu náboženskou, ale i další svobody, se objevilo po skončení 2. světové války, při které došlo k zásadním zločinům proti lidskosti. Tehdejší americký prezident F. D. Roosevelt v Kongresu pronesl v roce 1941, že je nutné po světové válce zajistit čtyři svobody, a to „svobodu od strachu, svobodu od hladu, svobodu projevu a svobodu vyznání.“²² Následně vznikla první mezinárodní úprava individuálních práv a svobod, Všeobecná deklarace lidských práv.

---

²⁰ dále jen „Listina“

²¹ dále jen „zákon o církvích“

²² SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 38

2.1.1 Akty Organizace spojených národů

2.1.1.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Valné shromáždění Organizace spojených národů schválilo Všeobecnou deklaraci lidských práv²³ v roce 1948. Ač se jedná o dokument právně nezávazný, nabývá obrovského významu. Představuje první mezinárodní uznání lidských práv a svobod náležící každému člověku bez rozdílu. Navíc se stala předobrazem řady dalších mezinárodních smluv a deklarací, ale i vodítkem pro vytvoření národních ústav.

Všeobecná deklarace v úvodním čl. 1 proklamuje rovnost a důstojnost všech lidí získanou pouhým narozením a v čl. 2 odst. 1 pak zaručuje, že všechna práva a svobody uvedené v Deklaraci náleží všem lidem bez ohledu na jejich náboženské vyznání a další vlastnosti v tomto článku uvedené.²⁴ Vytváří tak základní úpravu práv a svobod menšin.

Konkrétní úpravu svobody vyznání nalezneme v čl. 18²⁵ Všeobecné deklarace. Ustanovení si lze rozdělit na tři různé části. První část obecně zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Tyto svobody jsou spojeny v jedno, neboť představují jediné způsoby, kterými si člověk vytváří vlastní názory na svět a společnost.²⁶ Garantuje tedy svobody spadající do tzv. fora interna člověka. Jak již bylo uvedeno, tyto svobody jsou svobodami absolutními. Charakter těchto svobod, jako svobod základních, je dokázán na faktu, že nelze tyto svobody

---

²³ dále jen „Všeobecná deklarace“

²⁴ Překlad čl. 1 a čl. 2 odst. 1 Všeobecné deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 19 – 20

Anglický text čl. 1 a čl. 2 odst. 1 Všeobecné deklarace zní: „Article 1. All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

Article 2. Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.“

Citováno z The Universal declaration of human rights. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

²⁵ Překlad čl. 18 Všeobecné deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 21 – 22

Anglický text čl. 18 Všeobecné deklarace zní: „Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship and observance.“

Citováno z The Universal declaration of human rights. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

²⁶ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 39

omezit ani ve stavu ohrožení. Druhá část stanovuje, že má každý právo svobodně se rozhodnout o změně náboženství nebo přesvědčení. Všeobecná deklarace tedy explicitně vyjadřuje svobodu jednotlivce v posouzení, zda se přikloní k jinému náboženství. V otázce náboženské svobody není pro státní moc obtížné garantovat svobodu vyznání a myšlení. Problematickou součástí těchto svobod je právní úprava projevu vyznání a přesvědčení, sdružování se s lidmi stejného smýšlení a připuštění možnosti chovat se v souladu se svým náboženským i nenáboženským přesvědčením.²⁷ Tuto problematiku, tedy forum externum, upravuje poslední část č. 18 Všeobecné deklarace. Jedná se o možnost člověka projevovat své vyznání a přesvědčení, které lze v návaznosti na striktně vymezené důvody omezit. Dle Všeobecné deklarace může každý projevovat své náboženství nebo víru např. bohoslužbou, vyučováním nebo náboženskými obřady.

Na svobodu myšlení, svědomí a náboženství se nevztahují žádné specifické možnosti omezení, ale pouze obecné možnosti vztahující se na všechna lidská práva, které nalezneme v čl. 29 odst. 2 Všeobecné deklarace. Tento článek připouští možnost omezení lidských práv, ale pouze prostřednictvím zákona a za účelem udržení základních práv a svobod ostatních lidí, dále pak morálních zásad, veřejného pořádku a všeobecného blaha v rámci demokratické společnosti.²⁸

Další ustanovení, která se dotýkají svobody náboženství, nalezneme např. v čl. 7, který stanovuje rovnost a ochranu před diskriminací, nebo v čl. 16 odst. 1, který stanovuje právo mužů i žen uzavírat po dosažení zletilosti sňatky, a to bez omezení z náboženského důvodu.²⁹

---

²⁷ ALFREDSSON, Gudmundur a Asbjørn EIDE. *The Universal Declaration of Human Rights: a common standard of achievement*. Cambridge MA: Kluwer Law International, 1999, 782 p. ISBN 90-411-1168-9. str. 379

²⁸ Překlad čl. 29 odst. 2 Všeobecné deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 23

Anglický text čl. 29 odst. 2 Všeobecné deklarace zní: „(2) In the exercise of his rights and freedoms, everyone shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting the just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society.“

Citováno z The Universal declaration of human rights. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

²⁹ Úplný anglický text The Universal declaration of human rights. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

2.1.1.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Na Všeobecnou deklaraci navazuje Mezinárodní pakt o občanských a politických právech³⁰, který byl přijat Valným shromážděním OSN v roce 1966. Pakt byl přijat zároveň s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Vychází z ustanovení Všeobecné deklarace, ale tyto dále upřesňuje a rozšiřuje. Základním ustanovením v Paktu upravujícím svobodu vyznání je stejně jako ve Všeobecné deklaraci čl. 18. Základní komentář k čl. 18 Paktu podal Výbor pro lidská práva v roce 1993 ve svém Obecném komentáři č. 22.

Článek 18 Paktu se skládá ze čtyř odstavců. První odstavec ustanovení je přejímán z čl. 18 Všeobecné deklarace. Obecně garantuje svobodu myšlení, svědomí a náboženství a uvádí výčet možností náboženského projevu. Zahrnuje v jednom ustanovení forum internum i forum externum.³¹ Dle tohoto ustanovení je svoboda poskytnuta nejen náboženskému vyznání, ale i vyznávání víry, která je odlišná od tradičních náboženství nebo zcela nenáboženským přesvědčením.³² Rozdílná je však část týkající se změny náboženství nebo víry. Všeobecné deklarace výslovně stanovila, že každý má právo náboženství nebo víru změnit. Naproti tomu Pakt svobodu změnit náboženství takto neupravuje, ale pouze garantuje svobodu „vyznávat a přijmout“ náboženství nebo víru, a to dle vlastního výběru. Nelze však z dikce čl. 18 odst. 1 usuzovat, že by Pakt neumožňoval svobodu změnit náboženské vyznání jen z toho důvodu, že tato možnost není výslovně v ustanovení uvedena.³³ Obecný komentář č. 22 Paktu tuto tezi potvrzuje, když vykládá slovní spojení „vyznávat a přijmout“ (v anglickém textu „to have or to adopt“) jako svobodu si náboženství nebo víru vybrat, svobodu

---

³⁰ dále jen „Pakt“

³¹ Překlad čl. 18 odst. 1 dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 41

Anglický text čl. 18 ods. 1 Paktu zní: „1. Everyone shall have the right to freedom of thought, conscience and religion. This right shall include freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice, and freedom, either individually or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in worship, observance, practice and teaching.“

Citováno z International Covenant on Civil and Political Rights [online].[cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

³² *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 5

³³ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 41

náboženství nebo víru změnit i se od náboženství nebo víry zcela odklonit a zůstat nadále bez vyznání.³⁴

Svoboda volby náboženství souvisí se zákazem donucení kohokoliv k vyznávání nebo přijetí určitého náboženství nebo víry. Ochranu před takovým donucením upravuje odst. 2 čl. 18 Paktu.³⁵ Zákaz donucení v sobě zahrnuje užití nebo hrozbu fyzickou silou ke změně náboženství nebo přesvědčení, ale i užití psychického donucení nebo povinnost podrobit se sankci z důvodu vyznání nebo víry. Stejně jako v předchozím odstavci je chráněna i svoboda volby v otázce nenáboženských přesvědčení.³⁶ V tomto článku lze spatřovat příklad již zmíněného rozporu mezi českým překladem a anglickým originálem. Bylo by vhodnější užít v českém překladu spíše než pojmu „víra“ pojem „přesvědčení“, který by tak lépe vystihoval i ochranu a svobodu změny nenáboženských postojů.

Výslovná úprava stanovující svobodu výběru, zda náboženství nebo víru „vyznávat nebo přijmout“, která je uvedena v odst. 1 i odst. 2 čl. 18 Paktu, je významná z hlediska ochrany před extrémním proselytismem nebo misionáři. Chrání také věřící před politickými a společenskými změnami, které mohou vést k odlišnému chápání svobody náboženství a víry.³⁷

Pakt ve svém třetím odstavci stanovuje speciální možnosti omezení projevů vyznání nebo přesvědčení, které se vztahují pouze na svobody upravené čl. 18. I zde je tedy patrná změna oproti Všeobecné deklaraci. Pakt stanovuje, že omezit svobodu projevu v oblasti náboženství a přesvědčení lze pouze zákonnou úpravou. Omezit tyto svobody lze v situaci, kdy by tyto projevy mohly ohrozit práva a svobody jiných lidí, mohly by narušit veřejnou bezpečnost a pořádek nebo

---

³⁴ *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 5

³⁵ Překlad čl. 18 odst. 2 dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 41

Anglický text čl. 18 odst. 2 Paktu zní: „2. No one shall be subject to coercion which would impair his freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice.“

Citováno z International Covenant on Civil and Political Rights [online]. [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

³⁶ *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 5

³⁷ TAYLOR, Paul M. *Freedom of religion: UN and European human rights law and practice*. New York: Cambridge University Press, 2005, 405 p. ISBN 05-216-7246-5. str. 25

ohrozit zdraví a morálku ostatních.³⁸ Jednalo by se například o projevy podněcující k válce, nebo náboženské či rasové nesnášenlivosti. V takových případech je žádoucí, aby státní moc zasáhla a tyto projevy svými prostředky omezila. Dle postoje Výboru pro lidská práva OSN má být toto ustanovení striktně interpretováno a nelze vyvodit jiné důvody k omezení svobody projevu náboženství nebo víry. Pokud by smluvní stát přece jen byl nucen omezení zavést, musí tak konat v souladu se zásadou proporcionality a vyvarovat se diskriminaci minorit.³⁹

Poslední odstavec čl. 18 Paktu se věnuje problematice náboženství a nezletilých. Rodiče dle tohoto ustanovení mají tzv. volnou ruku v morální a náboženské výchově svých dětí. Státní moc je povinna tuto svobodu respektovat. Rodiče tak mohou vést své děti k určitému náboženství nebo přesvědčení dle svého vlastního přesvědčení.⁴⁰ Do tohoto ustanovení ale nezasahuje nijak svoboda vyučovat náboženství na veřejných školách v souladu s čl. 18 odst. 1 Paktu. Výuka však musí být nediskriminační, objektivní a neutrální jako např. obecná historie náboženství. Naopak nevhodná je forma výuky náboženství zaměřená pouze na jedno konkrétní náboženství a její náboženské praktiky a obřady, která by již mohla být považována za zásah do rodičovských práv.⁴¹

Výbor pro lidská práva ve svém Komentáři č. 22 zdůrazňuje, že žádná z výše uvedených svobod nemůže být narušena existencí národního nebo tradičního náboženství ve státě. Není přípustné, aby byli věřící vyznávající

---

³⁸ Překlad čl. 18 odst. 3 Paktu dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 41

Anglický text čl. 18 odst. 3 Paktu zní: „3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary to protect public safety, order, health, or morals or the fundamental rights and freedoms of others“

Citováno z International Covenant on Civil and Political Rights [online].[cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

³⁹ *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 7 a bod 8

⁴⁰ Překlad čl. 18 odst. 4 Paktu dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 41

Anglický text čl. 18 odst. 4 Paktu zní: „4. The States Parties to the present Covenant undertake to have respect for the liberty of parents and, when applicable, legal guardians to ensure the religious and moral education of their children in conformity with their own convictions.“

Citováno z International Covenant on Civil and Political Rights [online].[cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

⁴¹ *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 6

minoritní náboženství nějakým způsobem perzekuováni např. omezováním možností praktikování náboženství oproti věřícím majoritního náboženství.⁴²

Jako příklady dalších ustanovení, která se dotýkají svobody vyznání, bych uvedla čl. 2 odst. 1 Paktu, kde je upraven závazek smluvních států respektovat práva a svobody upravené Paktem a zajistit jejich výkon bez rozlišování dle náboženského vyznání nebo čl. 27 Paktu, který výslovně stanovuje zákaz bránění státu ve vyznávání náboženství příslušníkům náboženské menšiny.⁴³

2.1.1.3 Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře

Okrajově se v závěru této podkapitoly budu věnovat jedinému mezinárodnímu dokumentu, který se věnuje pouze svobodě náboženství. Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře⁴⁴ byla vyhlášena v roce 1981 Valným shromážděním OSN. Dělí se na preambuli a 8 článků.⁴⁵ Základní úprava je přejata ze Všeobecné deklarace a Paktu, ale dále je v Deklaraci rozšiřována. Deklarace se, jak již z názvu vyplývá, zabývá hlavně úpravou zákazu diskriminace z důvodu náboženské nesnášenlivosti. Sama Deklarace v posledním článku stanoví, že nic v jejím textu uvedeno, nesmí být vykládáno v rozporu nebo odchýlně od úpravy svobod uvedených ve Všeobecné deklaraci a Paktu.⁴⁶ Deklarace tak nepředstavuje náhradu úpravy náboženské svobody obsažené v těchto dvou předchozích dokumentech.

V prvním článku Deklarace nalezneme obecné zakotvení svobody náboženství a víry v obdobné podobě úpravy čl. 18 Paktu. Deklarace tak garantuje svobodu myšlení svědomí a náboženství, svobodu výběru náboženství nebo víry a

---

⁴² *Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35* [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm> bod 9

⁴³ Úplný anglický text International Covenant on Civil and Political Rights [online]. [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

⁴⁴ dále jen „Deklarace“

⁴⁵ Úplný anglický text Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>

⁴⁶ Překlad čl. 8 Deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. Str. 188

jejich projevů, zákaz zasahování druhých do těchto svobod a možnosti omezení svobody projevu náboženství nebo víry. Shodně pak s čl. 18 Paktu neupravuje výslovně svobodu změnit náboženství nebo víru.⁴⁷

Deklarace v čl. 2 - 4 upravuje zákaz diskriminace z důvodu náboženství a definuje formy jednání veřejné moci i lidí v soukromém životě, které Deklarace za diskriminační považuje. Deklarace dále odsuzuje takové diskriminační jednání jako urážku lidské důstojnosti a porušení práv a svobod upravených ve Všeobecné deklaraci a Paktu. Státy jsou pak v Deklaraci vyzvány k přijetí zákonných opatření k odstranění a zakázání diskriminace.⁴⁸

V otázce dětí a jejich přístupu k náboženství a víře čl. 5 Deklarace přejímá čl. 18 odst. 4 Paktu, ale jeho úpravu rozšiřuje. Shodně s Paktem stanovuje svobodu rodičů vychovávat dítě dle vlastní náboženské víry nebo přesvědčení. Výuka náboženství není s touto svobodou v rozporu, ale musí odrážet přání rodičů dítěte, a nesmí se jednostranně zaměřovat pouze na jedno náboženství nebo náboženské praktiky. Žádné dítě nesmí být vystaveno diskriminaci z důvodu náboženství. Ale i naopak mají být děti vychovávány k toleranci vůči odlišnému náboženství. Jediné omezení rodičovské svobody vůči dětem je stanoveno v posledním odstavci čl. 5 Deklarace, který upravuje, že náboženské praktiky, kterým je dítě rodiči vystavováno, nesmějí narušit jeho vývoj, duševní ani fyzické zdraví.⁴⁹

Bližší obrázek o možnostech projevu náboženství nám přináší čl. 6 Deklarace, ve kterém je upraven demonstrativní výčet svobod spojených s projevem náboženství. Tento článek poměrně podrobně vymezuje náboženské

---

⁴⁷ Překlad čl. 1 Deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 186

Anglický text čl. 1 Deklarace zní: „1. Everyone shall have the right to freedom of thought, conscience and religion. This right shall include freedom to have a religion or whatever belief of his choice, and freedom, either individually or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in worship, observance, practice and teaching.

2. No one shall be subject to coercion which would impal his freedom to have a religion or belief of his choice.

3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are to protect public safety, order, health or morals or the fundamental rights and freedoms of others.“

Citováno z Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>

⁴⁸ Překlad čl. 2 – 4 Deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 186

⁴⁹ Překlad čl. 5 Deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 186

projevy, když stanovuje, že právo svobody myšlení, svědomí a náboženství zahrnuje mimo jiné svobodu praktikovat rituály a za tímto účelem se sdružovat s ostatními věřícími, vytvářet místa ke sdružování určená, zakládat vlastní charitativní instituce, využívat náboženské předměty a materiály, vytvářet tištěné materiály o náboženství a následně tyto rozšiřovat, vyučovat náboženství, získávat finanční prostředky např. formou dobrovolných příspěvků, volit vlastní představené církve, držet svátky a dny klidu a také spojovat se s dalšími věřícími v rámci jednoho státu, ale i mezinárodně.⁵⁰

2.1.2 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Významným mezinárodním dokumentem, který upravuje svobodu náboženského vyznání, je bezpochyby Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.⁵¹ Úmluva byla přijata Radou Evropy v Římě roku 1950. Úpravu svobody náboženského vyznání nalezneme v čl. 9 Úmluvy. Její důležitost však pramení hlavně v souvislosti s Evropským soudem pro lidská práva, který sídlí ve Štrasburku, a v souladu s Úmluvou rozhoduje o případech porušení práv a svobod v ní obsažených. Jedná se o nezávislý soudní orgán složený z jednoho soudce za každý smluvní stát (v současné době 47 soudců), který svými rozhodnutími ve světle konkrétních případů Úmluvu vykládá a stanovuje pravidla jejího dodržování. Zároveň také řešením stížností občanů států, které Úmluvu

---

⁵⁰ Překlad čl. 6 Deklarace dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. Str. 187

Anglický text čl. 6 Deklarace zní: „In accordance with article 1 of the present Declaration, and subject to the provisions of article 1, paragraph 3, the right to freedom of thought, conscience, religion or belief shall include, inter alia, the following freedoms:

- (a) To worship or assemble in connexion with a religion or belief, and to establish and maintain places for these purposes;
- (b) To establish and maintain appropriate charitable or humanitarian institutions;
- (c) To make, acquire and use to an adequate extent the necessary articles and materials related to the rites or customs of a religion or belief;
- (d) To write, issue and disseminate relevant publications in these areas;
- (e) To teach a religion or belief in places suitable for these purposes;
- (f) To solicit and receive voluntary financial and other contributions from individuals and institutions;
- (g) To train, appoint, elect or designate by succession appropriate leaders called for by the requirements and standards of any religion or belief;
- (h) To observe days of rest and to celebrate holidays and ceremonies in accordance with the precepts of one's religion or belief;
- (i) To establish and maintain communications with individuals and communities in matters of religion and belief at the national and international levels.“

Citováno z Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>

⁵¹ dále jen „Úmluva“

přijaly, dozoruje na respektování lidských práv a základních svobod, které zaručuje Úmluva.⁵² Kromě rozhodování o individuálních stížnostech fyzických osob, rozhoduje Evropský soud také o stížnostech mezi smluvními státy Úmluvy, ale tato rozhodovací činnost je v porovnání s individuálními stížnostmi marginální. Úmluva se považuje za „živý právní nástroj“, neboť Evropský soud interpretuje Úmluvu při své rozhodovací činnosti ve světle současné společenské, politické a morální situace. Česká republika inkorporovala Úmluvu do českého právního systému, a tedy je stále považována za pramen mezinárodního práva. Při její aplikaci v rozhodovací činnosti soudů a jiných orgánů je třeba vykládat Úmluvu s ohledem na rozhodnutí Evropského soudu.⁵³

Čl. 9 Úmluvy je členěn do dvou odstavců. První odstavec obecně zakotvuje svobodu myšlení, svědomí a náboženství, spolu se svobodou myšlenky, přesvědčení a náboženské vyznání projevovat demonstrativně uvedenými způsoby, s přípuštěním shromažďování za účelem projevu náboženského vyznání. Ve srovnání s čl. 18 Všeobecné deklarace je úprava obsažená v čl. 9 Úmluvy přejata ve shodném znění. Jelikož jsem se podrobně Všeobecnou deklarací zabývala výše, považuji s ohledem na totožnost znění za nadbytečné se tomuto odstavci dále věnovat.

Úmluva ve svém čl. 9 odst. 2 stanovuje taxativně vymezené možnosti omezení svobody projevu přesvědčení a náboženské vyznání. Státní moc nesmí omezovat tyto svobody z jiných než uvedených důvodů. Úmluva tak stanovuje povinnost veřejné moci omezovat svobodu projevu pouze zákonnou úpravou a za účelem ochrany veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a morálky a také práv a svobod jiných lidí.⁵⁴ Vzhledem k totožnosti úpravy čl. 9 odst. 2 s čl. 18 odst. 3

---

⁵² GANI, Aisha. What is the European convention on human rights?. *The guardian* [online]. 2014 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/law/2014/oct/03/what-is-european-convention-on-human-rights-echr>

⁵³ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131.str. 62 - 64

⁵⁴ Překlad čl. 9 Úmluvy dle *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolu č. 11 s Protokoly č. 1, 4, 6*, [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/772-umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_svobod.pdf

Anglický text čl. 9 Úmluvy zní: „1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.

2. Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.“

Paktu lze usuzovat, že na rozdíl od prvního odstavce, byla přijata úprava Úmluvy v otázce omezení svobod do ustanovení Paktu.

S čl. 9 Úmluvy úzce souvisí čl. 10 a čl. 11 Úmluvy zakotvující svobodu projevu a shromažďování, zákaz diskriminace z důvodu náboženství upravený v čl. 14 Úmluvy a dále čl. 2 Dodatkového protokolu k Úmluvě z roku 1952, který stanovuje, že výuka vykonávaná státem musí respektovat právo rodičů vychovávat své děti v souladu s vlastním náboženským přesvědčením.⁵⁵

Vzhledem k tomu, že Evropský soud dále podává výklad Úmluvy ve svých rozhodnutích, budu se tomuto tématu věnovat i dále v textu diplomové práce v souvislosti s konkrétními případy.

2.2 Česká právní úprava

2.2.1 Listina základních práv a svobod

Základ pro právní zajištění svobody vyznání u nás lze spatřovat již v čl. 2 odst. 1 Listiny. Stát je dle tohoto článku založen na demokratických hodnotách a je vyloučeno, aby byl vázán na jednotnou ideologii nebo státní náboženství. Ustanovení tímto klade základy náboženské plurality a svobody a zároveň se stát sám vymezuje jako neutrální ve vztahu k jakémukoliv náboženství.⁵⁶ Neutralita státu k náboženství se projevuje dále v ponechání autonomie církvím rozhodovat o svých záležitostech, jak budu pojednávat níže.

Nicméně ústavní zakotvení svobody náboženského vyznání nalezneme hlavně v čl. 15 a čl. 16. Listiny. Ustanovení čl. 15 odst. 1 upravuje, že „svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena.“ Jedná se o obecné ustanovení, které pouze konstatuje ústavní garanci svobody vyznání a vytváří tak prostor pro další již speciální a dále rozšiřující právní úpravu. Ustanovení Listiny vyjadřuje svobodu spočívající ve foru internu, tedy jak bylo zmíněno výše, duševní autonomii, nedotknutelnost vnitřní sféry člověka a svobodu rozhodování každého jedince. Ústavní soud problematiku fora interna ve svém nálezu

---

Citováno z European Convention on human rights [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

⁵⁵ Úplný anglický text European Convention on human rights [online]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

⁵⁶ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 371

judikoval následovně: „Tato práva mají absolutní charakter v tom smyslu, že nikdo nemůže být podroben takovému opatření, jehož cílem je změna procesu a způsobu myšlení, nikoho nelze nutit, aby změnil svoje myšlení, náboženské vyznání nebo víru. Při jejich ochraně se jedná o respektování "vnitřního" rozměru těchto práv, který vylučuje jakýkoliv nátlak nebo ovlivňování myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato práva v důsledku jejich absolutního charakteru není proto možné omezovat zákonem.“⁵⁷

Svobody upravené čl. 15 odst. 1 Listiny mají tedy absolutní charakter a veřejná moc, ani třetí osoby, do nich nesmí nijak zasahovat a není možné je omezit zákonem. Veřejná moc na druhé straně musí poskytovat absolutním právům také ochranu. Za tímto účelem ochrany svobody vyznání zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, upravuje skutkovou podstatu omezování svobody vyznání.⁵⁸ Další právní úpravu sloužící k nerušenému výkonu svobody vyznání nalezneme v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů⁵⁹ a zákoně č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.⁶⁰

---

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98 [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=32746&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. III.

⁵⁸ §176 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdější předpisů

- „(1) Kdo násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné újmy
- a. nutí jiného k účasti na náboženském úkonu,
  - b. zdržuje jiného bez oprávnění od takové účasti, nebo
  - c. jinému v užívání svobody vyznání jinak brání,
bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odst. 1
- a. na nejméně třech osobách, nebo
  - b. se zbraní.“

⁵⁹ §49 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

„(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.“

⁶⁰ §2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

„(3) Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.“

Do vnitřního světa člověka patří i svoboda rozhodovat o svém náboženském vyznání. Každý má dle čl. 15 odst. 1 Listiny právo „změnit své náboženství nebo víru nebo se rozhodnout být bez náboženského vyznání.“

V čl. 15 odst. 3 Listiny⁶¹ je pak upraveno explicitně to, čemu se věnoval i Ústavní soud, a to tzv. výhrada svědomí. Představuje situaci, kdy vnitřní rozměr člověka, jeho přesvědčení a morální zásady, jsou vyjádřeny navenek odmítnutím činit něco, co je v rozporu s tímto vnitřním přesvědčením. Konkrétně v tomto ustanovení se jedná o odmítnutí výkonu vojenské služby, které je jedinou výhradou svědomí, která je u nás právně upravena.

Jak jsem již uvedla výše, čl. 15 Listiny představuje forum internum. Ale neoddelitelnou součástí svobody náboženského vyznání v rovině vnitřní, je i její nerušené projevení navenek, tedy forum externum. Čl. 16⁶² Listiny představuje speciální ustanovení, které konkretizuje obecné ustanovení čl. 15 odst. 1. Listiny. Dále rozvíjí toto obecné ustanovení a to tak, že dle odst. 1 má každý právo svobodně se nábožensky projevovat, a to demonstrativně vymezenými způsoby. Dále čl. 16 odst. 2 pokládá základ pro církevní autonomii, která je pak podrobně upravena v zákoně o církvích. Listina zaručuje také možnost vyučování náboženství v odst. 3. Právní úpravu možnosti vyučování náboženství na státních školách nalezneme v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů⁶³, dále se svoboda výuky náboženství odráží v zákoně č. 163/190 Sb., o bohosloveckých fakultách⁶⁴ a v zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších

---

⁶¹ čl. 15 odst. 3 Listiny

„(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.“

⁶² čl. 16 Listiny

„Svoboda náboženství a víry

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“

⁶³ dále jen „školský zákon“

⁶⁴ dále jen „zákon o bohosloveckých fakultách“

předpisů.⁶⁵ Ustanovení čl. 16 odst. 1, 2 a 3 Listiny souvisí se svobodou shromažďování dle čl. 20 Listiny a dále pak rozšiřuje svobodu projevu dle čl. 17 Listiny.

Práva dle čl. 16 lze za určitých okolností omezit. Listina ve svém odst. 4 si tak vytváří „půdu“ pro případný zásah do svobody náboženského vyznání ustanovením, které zákonu dává pravomoc omezit toto lidské právo, pokud by se jednalo o opatření nezbytné v demokratické společnosti pro „ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“⁶⁶ Ústavní soud se v již zmíněném judikátu vyjádřil k projevům náboženství navenek takto: „Veřejné projevy myšlení, svědomí, náboženského vyznání nebo víry však podle Listiny (a na rozdíl od jejich vnitřní podstaty) nepožívají absolutní volnost projevu jejich nositelů. Stejně jako čl. 9 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tak i čl. 16 odst. 4 Listiny pro právo svobodně projevovat své náboženství a víru a čl. 17 odst. 4 obecně pro svobodu projevu podřizují výkon těchto práv potřebám demokratické společnosti a připouštějí možnost jejich omezení, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnosti státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a morálky. Omezení těchto práv může být učiněno jen zákonem a musí respektovat další obecné principy zakotvené Ústavou ČR a Listinou, zejména zákaz diskriminace.“⁶⁷

2.2.2 Zákon o církvích

Mimo Listinu je hlavní právní úpravou v otázce náboženského vyznání zákon o církvích. Ve vztahu k čl. 15 a čl. 16 Listiny zákon o církvích přejímá ve svém §2 odst. 1 doslovně ustanovení čl. 15 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 Listiny. Dle J. Kříže má takto převzaté ustanovení, které bylo již shodně použito v předcházejícím zákoně⁶⁸, hlavně symbolický význam, kdy zákonodárce dává najevo, že zákon o církvích z právní úpravy Listiny přímo vychází.⁶⁹ V odst. 2 je upravena otázka náboženské svobody u nezletilého. Dále pak v dalších odstavcích

⁶⁵ dále jen „zákon o vysokých školách“

⁶⁶ čl. 16 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98 [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=32746&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. III.

⁶⁸ Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁹ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 10

upravuje zákon zákaz nucení k vstupu nebo opuštění náboženské společnosti nebo účasti na náboženských obřadech, svobodu rozhodovat se, zda svůj život zasvětit duchovnímu řádu nebo životu v komunitě a na závěr upravuje zákaz odlišného zacházení s osobou, která se otevřeně hlásí k církvi nebo náboženské společnosti, účastní se její činnosti, anebo zákaz diskriminace osoby bez vyznání.⁷⁰

Svoboda rozhodování o náboženské otázce je zaručena i nezletilému dítěti, příslušné ustanovení však nenalezneme v Listině, ale v § 2 odst. 2 zákona o církvích. Zákonní zástupci dítěte mohou svým vlastním náboženským smýšlením ovlivňovat dítě jen do té míry, že pouze usměrňují jeho právo na svobodu náboženství s přihlédnutím ke schopnostem nezletilého dítěte. Znamená to tedy, že rodiče mohou nerušeně vychovávat své dítě v souladu s vlastním náboženským přesvědčením, ale jen do té chvíle než jejich dítě není rozumově a mravně vyspělé na to, aby se samo v této otázce rozhodlo.⁷¹ Jinak řečeno, nedá se předpokládat, že bude malé dítě rodičům odporovat při návštěvě kostela nebo účasti na náboženském obřadu. Jakmile ale bude dítě natolik zralé, aby dokázalo posoudit význam a zásady náboženské víry, zákonní zástupci musí respektovat jeho rozhodnutí přestoupit k jinému náboženství nebo zůstat nadále bez náboženského vyznání. Zákon o církvích tak přejímá ustanovení Úmluvy o právech dítěte.⁷²

---

⁷⁰ §2 zákona č. 3/2001 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

„(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Právo nezletilých dětí na svobodu náboženského vyznání nebo být bez vyznání je zaručeno.¹ Zákonní zástupci nezletilých dětí mohou výkon tohoto práva usměrňovat způsobem odpovídajícím rozvíjejícím se schopnostem nezletilých dětí.

(3) Nikdo nesmí být nucen ke vstupu do církve a náboženské společnosti ani k vystoupení z ní, k účasti nebo neúčasti na náboženských úkonech či úkonech církve a náboženské společnosti.

(4) Každý má právo volit si duchovní nebo řeholní stav a rozhodovat se pro život v komunitách, řádech a podobných společenstvích.

(5) Nikdo nesmí být omezen na svých právech proto, že se hlásí k církvi a náboženské společnosti, že se účastní její činnosti nebo že ji podporuje, anebo je bez vyznání.“

⁷¹ KRŽÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 24 - 26

⁷² Překlad čl. 14 Úmluvy o právech dítěte dle FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9. str. 63

Anglický text čl. 14 Úmluvy o právech dítěte: „1. States Parties shall respect the right of the child to freedom of thought, conscience and religion.

2. States Parties shall respect the rights and duties of the parents and, when applicable, legal guardians, to provide direction to the child in the exercise of his or her right in a manner consistent with the evolving capacities of the child.

3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary to protect public safety, order, health or morals, or the fundamental rights and freedoms of others.“

Svoboda rozhodnutí, zda se stát členem církve nebo náboženské společnosti dle § 2 odst. 3 zákona o církvích, není dotčena jednáním církve nebo náboženské společnosti založené na jejich vnitřních předpisech, které upravují členství v dané církvi. V takovém případě může dle vlastních kritérií církev stanovit, kdy osoba nebude přijata jako člen církve, kdy dojde k ukončení členství osoby v církvi nebo pokud její vnitřní předpisy tento institut znají, vyloučení osoby pro porušení vnitřních předpisů církve.⁷³ Zde se projevuje autonomie církví a náboženských společností, které spravují vlastní záležitosti bez státních zásahů. Tento princip potvrzuje i skutečnost, že otázka členství v církvích není v zákoně o církvích nijak upravena.

Právní úprava svobody vyznání je však pouze okrajovým tématem zákona o církvích, neboť stěžejní část zákona je věnována právní úpravě vzniku církví a náboženských společností, evidenci církví, skutečností bránících vzniku církve i skutečností, které vedou k zániku církve a náboženských společností nebo k jejich nucenému zrušení.

3 Práva garantována svobodou vyznání

V následujících kapitolách se budu zabývat konkrétními právy, která nám přináší právní zakotvení svobody vyznání s odkazem na vybrané nálezy Ústavního soudu a rozhodnutí Evropského soudu. Vybraná rozhodnutí budu blíže rozebírat v návaznosti na představené právo. Judikatura Evropského soudu je v porovnání s nálezy Ústavního soudu bohatší, z tohoto důvodu není možné nalézt ke všem právům adekvátní rozhodnutí Ústavního soudu.

Kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly, ve kterých se budu zabývat svobodou mít a zvolit si náboženské vyznání a právem toto vyznání projevit. V obou případech rozebírám možnosti výkonu těchto svobod. Zaměřím se tak na individuální náboženskou svobodu, která zahrnuje veškeré právem povolené chování fyzické osoby v náboženské oblasti⁷⁴, ale i kolektivní náboženskou

---

Citováno z Convention on the Rights of the Child [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

⁷³ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 27

⁷⁴ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu České republiky: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 265 s. ISBN 80-864-3267-X. str. 97

svobodu, neboť výkon práva projevovat své náboženské vyznání zahrnuje i sdružování s lidmi stejného náboženského vyznání.⁷⁵

3.1 Svoboda volby a změny náboženského vyznání

Základem všech práv projevovat svobodně vyznání je svoboda volit si a měnit náboženské vyznání. Ústavní soud judikoval, že svobodu náboženství „lze zásadně vymezit především jako forum internum (čl. 15 odst. 1 Listiny), tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. status negativus, resp. libertatis (G. Jellinek), charakteristického vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat.“⁷⁶

Zahrnuje v sobě právo svobodně si vybrat náboženské vyznání. Pokud jedinec dospěje k rozhodnutí se odvrátit od vyznávaného náboženství, zahrnuje také jeho právo náboženství změnit a vyznávat náboženství odlišné nebo se odklonit zcela a zůstat nadále bez náboženského vyznání. Svoboda volby náboženského vyznání má charakter materiální a formální. Materiální charakter svobodné změny náboženství představuje značné změny ve vnitřním přesvědčení člověka, které vedou ke změně víry nebo dokonce k rozhodnutí víru zcela opustit. Formální charakter změny náboženství pak spočívá v projevu navenek této změny v přesvědčení člověka. Jedinec v souvislosti se změnou přesvědčení následně podnikne kroky k vystoupení z církve a přiklonění se k církvi odlišné nebo setrvá nadále bez vyznání.⁷⁷ Změna náboženství není však vázána pouze na vystoupení z církve, jelikož lze mít náboženské vyznání i bez členství v některé z církví. Na druhou stranu v některých případech nedochází ani ke změně vyznání, ale pouze ke změně členství v církvích stejné náboženské víry např. přestupem z církve římskokatolické do řeckokatolické.⁷⁸

Evropský soud ve svém rozhodnutí uvedl, že svoboda volby náboženství představuje „jeden z nejdůležitějších prvků, který spoluvytváří identitu věřících

---

⁷⁵ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131.str. 18

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV

⁷⁷ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 2.vyd. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 1081

⁷⁸ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 11

a jejich způsob života.”⁷⁹ Svoboda volit si své náboženství nesmí být ovlivněna vstupem do vnitřní dimenze člověka třetí osobou, ani veřejnou mocí. Je tedy vyloučeno působení na mysl člověka s cílem změnit jeho náboženství. Pokud se jedná o to, které zásahy do vnitřní sféry jsou nepřipustné, není pochyb o tom, že se jedná o fyzický nebo psychický nátlak, nelidské a ponižující zacházení. Při širším vymezení se však dostaneme k méně intenzivním zásahům, u kterých je jejich narušování svobody sporné. Jako zásahy do vnitřní sféry člověka by se daly pak považovat i propaganda odlišného náboženství, výuka, kázání, kritika náboženství nebo poplatky stanovené státem. Vyučování náboženství však nelze považovat za zásah do náboženské svobody, neboť je přijato jako projev vyznání ve většině mezinárodních smluv i v české právní úpravě. V ostatních sporných případech se Evropský soud přiklání spíše k užšímu vymezení zásahů do svobody náboženského vyznání a se spornými body se vypořádává v konkrétních případech ve své judikatuře⁸⁰, jak budu pojednávat níže.

V souvislosti s poskytnutím svobody volby a změny náboženství má stát povinnost nezasahovat do této svobody, ale i vytvořit podmínky pro výkon svobod a také ochranu před zásahy třetích osob. Česká republika za tímto účelem upravuje v jednotlivých zákonech mechanismy ochrany svobody náboženského vyznání, jak jsem již uvedla výše. Odklon od náboženství není u nás nijak státem formalizován ohlášením změny náboženského vyznání nebo oficiálním postupem vystoupení z církve. Odlišně je tomu u samotných církví, které si mohou, v souvislosti s autonomií ohledně vlastních záležitostí, stanovit pravidla vystoupení nebo připojení k církvi. Nicméně toto nezasahuje do svobody výběru náboženství, neboť nikdo není povinen takový postup podstoupit. Česká republika neeviduje příslušnost k církvi nebo k určitému vyznání. Náboženskou situaci ve státě pouze monitoruje skrze dobrovolné sdělení informací při sčítání lidu.⁸¹

3.1.1 Proselytismus

Svoboda volby náboženství nesmí být ovlivňována přesvědčováním třetí osoby ke změně náboženství. Zároveň však svoboda mít náboženské vyznání

---

⁷⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci Kokkinakis proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgvptgx3tmjzgzk4y&groupIndex=0&rowIndex=0> § 31

⁸⁰ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 75 - 77

⁸¹ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 11 - 12

zahrnuje i právo o náboženství přednášet, vydávat a šířit tiskoviny, letáky, které náboženství propagují nebo jen obyčejně mluvit o náboženství, které vyznáváme. Problematická je však hranice, kdy již dochází k zásahu do svobody volby náboženství, a kdy je takové jednání ještě přijatelné a dá se považovat za přirozené v pluralitní společnosti. Některé státy dokonce upravují ve svých trestních předpisech trestný čin proselytismu neboli extrémní přesvědčování k přestoupení na jinou víru. Evropský soud se k problematice proselytismu staví tak, že považuje přinášení svědectví věřících jako součást náboženské svobody, která náleží k povinnostem věřících ve všech církvích. Podstatné je, zda jednání věřících, kteří přinášejí svědectví o své víře, nenaplňuje znaky nesprávného proselytismu. K tomuto odkazuje Evropský soud na zprávu Světové rady církví, která vymezuje proselytismus jako činnost spočívající v lákání nových členů na různé výhody spojené s přestupem k jejich náboženství, užití násilí, vymývání mozků a působení na lidi ve složité životní situaci.⁸²

Případy stížností na zásah do náboženské svobody působením odlišného náboženství řešil Evropský soud např. v již zmíněném případě Kokkinakis proti Řecku a Larissis proti Řecku.⁸³

V prvním případě se jednalo o stížnost Minose Kokkinakise, příslušníka Svědků Jehovových, který spolu se svou ženou přišel šířit učení jejich církve do domu jáhveho ortodoxní křesťanské víry a mluvil s jeho ženou, paní Kyriakakiovou. Jáhve po tomto zjištění zavolal na pana Kokkinakise policii a oba byli obviněni z proselytismu. Trestní soud odsoudil pana Kokkinakise i jeho ženu k trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu. Odvolací soud následně zrušil trest manželce pana Kokkinakise a snížil trest odnětí svobody panu Kokkinakisovi.

Hlavní námitka pana Kokkinakise ve stížnosti k Evropské komisi pro lidská práva⁸⁴ tkvěla v nesouladu řecké úpravy trestného činu proselytismu a čl. 9 Úmluvy. Pan Kokkinakis navíc neshledal nic narušujícího ve snaze pohovořit si se sousedem o náboženství, když účastníkem konverzace byla inteligentní a

---

⁸² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci Kokkinakis proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgvptgx3tmjzgzk4y&groupIndex=0&rowIndex=0> §48

⁸³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. února 1998 ve věci Larissis a další proti Řecku

⁸⁴ dále jen „Komise“

náboženství znala žena. Z jeho pohledu řecké soudy neprokázaly, jakým způsobem chtěl podrýt víru paní Kyriakakiové. Vláda naproti tomu uvedla historický základ trestní úpravy proselytismu, který byl konkretizován judikaturou. Namítala, že pan Kokkinakis se k paní Kyriakakiové vloudil pod falešnou záminkou, snažil se jí vetřít do přízně a hovořil o své víře, aniž by byla tato žena obeznámena o důvodu jeho řeči nebo jeho návštěvy.

Evropský soud ve svém rozhodnutí shledal počínáním řeckých soudů porušení čl. 9 z důvodu nepřiměřenosti zásahu ke sledovanému cíli ochrany náboženství jiných. Zdůraznil, že řecké soudy nedokázaly nevhodné prostředky, které měl pan Kokkinakis užít při přesvědčování k přestoupení na svou víru a způsob jeho působení dostatečně dokázat.⁸⁵

Odlišnou situaci řešil Evropský soud ve věci Larissis proti Řecku. Jednalo se o působení odlišného náboženství na podřízené ve vojenském útvaru. Důstojníci byli souzeni za trestný čin proselytismu, kterého se měli dopustit vůči podřízeným vojákům a několika civilistům. Evropský soud ve svém rozhodnutí vymezil rozdíl mezi působením náboženství nadřízených důstojníků na podřízené vojáky a na civilisty. Výklad důstojníků o svém náboženství k podřízeným vojákům zhodnotil Evropský soud jako porušení svobody ostatních mít náboženství dle vlastního uvážení s odkazem na čl. 9 Úmluvy. Jednání důstojníků se dalo posoudit jako nátlak a zneužití moci. Podřízení vojáci se dostali do obtížné situace a nebylo jim umožněno se vyhnout konverzaci s nadřízeným o náboženství, kterou nadřízený důstojník opakovaně vyžadoval. V této situaci Evropský soud neshledal zásah řeckých soudů jako nepřiměřený. Ve shodě s předešlým rozhodnutím Kokkinakis proti Řecku odmítl soud narušení svobod civilistů.⁸⁶

Evropský soud vymezil ve svém rozsudku, že svoboda náboženského vyznání není nijak dotčena působením odlišných náboženských názorů ve společnosti, neboť je toto součástí pluralitního demokratického státu. Začlenil jako součást svobody náboženství i právo třetích osob pokusit se o přesvědčení jiných k přestupu na jejich víru, neboť bez tohoto by svoboda změnit své

---

⁸⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci Kokkinakis proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgvptgx3tmjzgzk4y&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁸⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. února 1998 ve věci Larissis a další proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-laris.htm>

náboženství nebyla pravděpodobně nikdy naplněna.⁸⁷ Za odporující ochraně náboženského vyznání tak nelze považovat konverzaci osob odlišného vyznání, kdy jedna osoba výrazně prosazuje svou náboženskou víru nebo věřícího s ateistou. Lze totiž předpokládat určité rozumové schopnosti dospělého posluchače, který zhodnotí sdělení a vytvoří si vlastní názor, a tedy nelze hovořit o nucení k přestupu na jinou víru. Zneužití nadřízeného postavení však již překračuje hranici únosnosti v otázce snahy o přesvědčení k přestupu na jinou víru. V této situaci je žádoucí zásah veřejné moci k zamezení takového působení na vyznání jiné osoby.

3.1.2 Veřejné hlášení k náboženství

Z judikatury Evropského soudu vyplývá, že stejně jako nesmí nikdo vstupovat do vnitřní sféry člověka, neměl by být nikdo nucen ani k prohlášení o svém náboženském vyznání. Svoboda mít náboženství tak souvisí i s právem nevyjadřovat se ke svému náboženskému vyznání. Stát by tak neměl nutit občany ke sdělování svého náboženského vyznání, uvádění v dokladech nebo veřejnému přiznání k vyznání proti vůli občana. Veřejná moc by neměla ukládat povinnosti k účasti na veřejném životě, které odporují vyznání člověka.⁸⁸ Svobody nesdělovat své náboženské vyznání se dotýká rozhodnutí Evropského soudu ve věci *Buscarini a další proti San Marinu*.⁸⁹

Pánové *Buscarini*, *Baldo* a *Manzaroli* byli zvoleni do parlamentu Republiky San Marino. V textu přísahy, kterou nově zvolení členové parlamentu skládali, se muselo přísahat na Svaté evangelium. Zvolení stěžovatelé požádali vládu San Marina, aby byla učiněna výjimka a oni se nemuseli odvolávat na evangelium. Následně tak složili zvolení stěžovatelé písemnou přísahu s vynecháním této části. Sekretariát parlamentu však neuznal takovou přísahu jako platnou. Stěžovatelé nakonec složili přísahu i s odvoláním na Svaté Evangelium, neboť jim jinak hrozila ztráta mandátu.

---

⁸⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci *Kokkinakis proti Řecku* [online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzgvptgx3tmjzgzk4y&groupIndex=0&rowIndex=0> § 31

⁸⁸ RAINEY, Bernadette, Elizabeth WICKS a Clare OVEY. *Jacobs, White and Ovey: the European Convention on Human Rights*. 6. vydání. 654 pages. ISBN 01-996-5508-1. str. 426

⁸⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 2. 1999 ve věci *Buscarini a další proti San Marinu*

Stěžovatelé podali stížnost ke Komisi kvůli zásahu do jejich náboženské svobody dle čl. 9, kterou spatřovali v donucení veřejně se hlásit k určitému náboženství. Vláda Republiky San Marino argumentovala, že přísaha odkazuje na tradice založení státu. Velký senát Evropského soudu v této věci shledal nepřijatelný zásah do svobody náboženství, který spočíval v uložení povinnosti se nedobrovolně zavázat určitému náboženství bez ohledu na vlastní přesvědčení pod pohrůzkou ztráty funkce, v tomto případě ztráty mandátu.⁹⁰

Podobný případ týkající se advokátního slibu řešil Evropský soud ve věci Alexandridis proti Řecku, ve kterém byl stěžovatel nucen při skládání advokátního slibu k veřejnému prohlášení o nevyznávání pravoslavného náboženství. Evropský soud rozhodoval v tomto případě shodně.⁹¹

3.1.3 Střet náboženské svobody a svobody projevu

V poslední době velice diskutovaným tématem je kolize mezi náboženským vyznáním a svobodou projevu. Otázkou je, zda je v rozporu s právem mít náboženské vyznání a svobodně si ho volit, pokud někdo kritizuje nebo zesměšňuje dané náboženství. V České republice není hanobení náboženského vyznání, neboli blasfemie, nijak upraveno jako trestný čin. Diskuze ke střetu svobody projevu a svobody náboženství opět rozhořela po nedávném útoku na satirický časopis Charlie Hebdo ve Francii. Nemusí se samozřejmě jednat pouze o tisk, ale i plakáty, reklamy nebo filmy. Podobnou kontroverzi vyvolal v katolické církvi např. film Život Briana nebo kniha Šifra mistra Leonarda. Dalo by se říci, že jsou lidé v otázce náboženství a svobody projevu rozdělení na dva tábory. Jedna strana upřednostňuje svobodu náboženství a nabádá k omezení projevů urážejících nebo kritizujících náboženské vyznání jiných. Pro druhou skupinu je svoboda projevu natolik důležitým základním právem, že ani náboženská svoboda toto právo nemůže omezovat. Evropský soud ve svém rozhodnutí judikoval, že člověk, který si zvolí náboženské vyznání,

---

⁹⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 2. 1999 ve věci Buscarini a další proti San Marinu [online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojzhfptcm27onrhezlt&groupIndex=0&rowIndex=0>

⁹¹ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 967

nemůže očekávat, že nebude vystaven jakékoliv kritice. Musí se smířit s odmítavými postoji okolí i propagandou odlišného náboženství.⁹²

Pravděpodobně nejvíce pozornosti v posledních letech bylo zaměřeno na otištění série karikatur proroka Mohammeda v dánských novinách *Jyllands-Posten*. Zvláště nebylo možné přehlédnout karikaturu hlavy Proroka s posazeným turbanem na hlavě ve tvaru bomby. Nutno poznamenat, odhlédnu-li od kritiky islámu, že pro muslimy je nepřijatelné jakékoliv zobrazování proroka Mohammeda, neboť toto zakazují zásady islámského učení. Karikatury vyvolaly odpor muslimské komunity, řadu protestů a útoků na ambasády v Libanonu a Sýrii. Pod tlakem se ocitla i dánská vláda, která odmítala zasáhnout do svobody časopisu rozhodovat o svém obsahu. Na podporu svobody projevu otiskly karikatury i další evropské časopisy. Dánský soud konstatoval, že je přirozené, že karikatury mohly některé muslimy urazit. Nicméně nebyl dle jeho názoru dokázán záměr urazit muslimskou komunitu a zesměšnit islám zveřejněním karikatur.⁹³ Dánské muslimské organizace podaly také trestní oznámení proti rasistickým projevům podněcujícím nenávisť vůči náboženské menšině a proti rouhání redaktorů novin, ale státní zástupce trestní stíhání zamítl. Nejvyšší státní zástupce ve svém vyjádření zdůraznil, že svoboda projevu je základem demokratického státu a na karikatury je třeba nahlížet z tohoto evropského pohledu. V souladu s judikaturou Evropského soudu poukázal na skutečnost, že pokud si zvolím náboženské vyznání, nemohu očekávat absenci kritiky a odmítavých postojů vůči vybranému náboženství. Dále nesouhlasil ani s naplněním skutkové podstaty podněcování náboženské nesnášenlivosti, neboť vyobrazení historické postavy nelze brát jako zobecňující pohled na všechny muslimy jako teroristy.⁹⁴ Napadené karikatury se objevily také ve stížnosti podané k Evropskému soudu. Bohužel však Soud nevyjádřil svůj postoj ke karikaturám, neboť zamítl stížnost jako nepřijatelnou. Stěžovateli byli maročtí občané a Soud neshledal žádné propojení mezi jurisdikcí Dánska a stěžovateli, která by mohla stěžovatele poškodit na jejich

---

⁹² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 9. 1994 ve věci *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku* [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es482.htm> §47

⁹³ FOUCHÉ, Gwladys. Danish court dismisses Muhammad cartoons case. *The guardian* [online]. 2006 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/media/2006/oct/27/pressandpublishing.race>

⁹⁴ HOLUBOVÁ, Eliška. Nesnesitelná lehkost karikatury: aneb výbušné obrázky pod soudcovskou lupou. [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: http://www.iusetsoctas.cz/fileadmin/user_upload/Vitezne_prace/Holubova.pdf str. 5 - 7

svobodě náboženského vyznání. Z tohoto důvodu Evropskému soudu nenáleželo ani posoudit věcnou stránku stížnosti.⁹⁵

Evropský soud v otázce urážky náboženství rozhodoval v případě Otto-Preminger-Institut proti Rakousku. Rakouské sdružení zaměřující se na distribuci audiovizuálního materiálu a provozující kino v Innsbrucku mělo na programu film s názvem „Council in Heaven“. Jednalo se o satirickou tragédii, ve které je syfilis popsán jako boží trest za smilstvo a hříšnost, kterým se mstí Bůh, Ježíš Kristus a Panna Marie za pomoci ďábla lidstvu. Soud shledal, že film zesměšňuje Boha, Ježíše Krista a Pannu Marii, a utočí na křesťanskou víru. Umělecká svoboda má být dle názoru rakouského soudu omezena ostatními základními právy, mezi která patří i svoboda náboženství. Film byl rozhodnutím soudu zabaven, aby bylo zabráněno jeho dalšímu promítání v Rakousku.

Otto-Preminger-Institut ve své stížnosti napadal neslučitelnost rozhodnutí rakouského soudu s čl. 10 Úmluvy zaručujícím svobodu projevu. Rakouská vláda namítala nepřipustnost stížnosti, neboť se zákaz promítání filmu stěžovatele přímo nedotýkal, jelikož nebyl vlastníkem práv k filmu. Zákaz filmu dle vlády sledoval legitimní cíl ochránit náboženské cítění ostatních formou hájení respektu k vybrané náboženské víře. Nesmí však docházet k takovým projevům, které omezují výkon náboženské svobody mít a projevovat své náboženství. Evropský soud vyjádřil svůj nesouhlas s projevy proti náboženství, které zesměšňující objekty náboženské víry. V případě projevu, který značně hanobí náboženské cítění, může vzniknout státu povinnost zajistit klidný výkon náboženských svobod, jako tomu bylo v tomto případě. Evropský soud připustil možnost veřejné moci omezit projevy, které bezdůvodně urážejí náboženské vyznání a tak narušují práva ostatních, a dle vlastního uvážení k ochraně použít přiměřené prostředky.⁹⁶

V tomto případě s rozhodnutím Evropského soudu nesouhlasím, neboť dle mého názoru takovými projevy není narušena svoboda vyznávat náboženství. V tomto i dalších případech, kdy může být uraženo náboženské cítění, se lze vyhnout působení takového materiálu. Ustanovení garantující svobodu

---

⁹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 12. 2006 ve věci Ben El Mahi a další proti Dánsku [online]. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\"appno\":\[\"5853/06\"\],\"itemid\":\[\"001-78692\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx#{\)

⁹⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 9. 1994 ve věci Otto-Preminger-Institut proti Rakousku [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://spsc.prf.cuni.cz/judikat/es482.htm>

náboženství upravuje svobodu vybrat si náboženství a toto vyznávat, upravuje zákaz diskriminace osoby z důvodu vyznání, ale neupravuje povinnost ostatních vyvarovat se kritice nebo zesměšnění náboženství. Pokud má, jak Evropský soud sám judikoval, věřící počítat s jistou mírou kritiky a odlišnými postoji k vybranému náboženství, přichází s tímto zároveň i možnost prezentovat své názory proti náboženství různými způsoby. Věřící od ostatních očekávají toleranci jejich náboženství. Domnívám se tedy, že i oni musí být tolerantní k různorodosti názorů, i když se neslučují s jejich přesvědčením. Nemělo by tak být zasahováno do svobody projevu v souvislosti s náboženskou svobodou. Samozřejmě i toto má své hranice a neměl by být takový projev tolerován až do extrémních podob, kdy dochází k podněcování k nenávisti vůči náboženským skupinám.

3.2 Svoboda projevu náboženského vyznání

Nedílnou součástí svobody mít náboženské vyznání je toto vyznání svobodně veřejně projevovat. Projevy náboženského vyznání spadají do tzv. fora externa. Ústavní soud se vyjádřil, že nepostačuje pouze náboženská svoboda ve formě fora interna, protože již znakem náboženské svobody je právo své náboženské vyznání projevovat.⁹⁷ Listiny i mezinárodní smlouvy o lidských právech shodně vymezují, že svoboda projevovat své náboženství zahrnuje bohoslužbu, provádění náboženských úkonů, zachovávání obřadů a vyučování. Vyučováním se budu blíže zabývat v 5. kapitole mé diplomové práce.

Podrobněji vymezuje možnosti náboženských projevů pouze Deklarace v čl. 6, jak jsem již uvedla výše. Nutno poznamenat, že i širší vymezení náboženských projevů je pouze výčtem demonstrativním, a tedy je většinou na rozhodnutí soudů, které jednání bude mezi náboženské projevy zařazeno. Je na každém jakou možnost projevu si zvolí. Právní úprava projevování počítá s výkonem práva o samotě např. modlitbou růženec, nebo s jinými např. účastí na náboženských poutích, bohoslužbou. Soukromých projevů náboženství se účastní jen omezený okruh osob např. určité komunity při církvi. Naproti tomu veřejné projevy se konají na veřejných místech např. v kostele, synagoze, ale i na náměstí, pro předem neurčený okruh osob.⁹⁸ Právo veřejně projevovat náboženské vyznání

---

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV.

⁹⁸ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 13

je *lex specialis* vůči obecné svobodě shromažďování dle čl. 20 Listiny. Dle zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů, nevzniká při shromažďování za účelem náboženských projevů oznamovací povinnost úřadům o konání.⁹⁹ Přípuštění vyznávání náboženství ve společnosti jiných lidí představuje základ pro vytváření církví a náboženských společností. Do 1. 1. 2014 bylo v zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů¹⁰⁰, explicitně vymezeno, že sdružování osob do náboženských společností patří ke speciálním typům sdružování občanů, na které se zákon o sdružování nevztahoval. Tímto dnem nabyt účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník¹⁰¹, který tuto výjimku v části věnující se spolkům výslovně neupracuje. Nicméně i tak stále platí, že právní úpravu sdružování v náboženských společnostech nalezneme v zákoně o církvích.

Na rozdíl od svobody popsané v předchozí kapitole není právo svobodně projevovat náboženské přesvědčení právem absolutním. Dle rozhodnutí Evropského soudu stát musí zůstat neutrální a nestranný, zajistit vzájemný respekt všech oddělených skupin ve společnosti a neprosazovat pouze zájmy většiny nad menšinou. Z tohoto důvodu může přistoupit i k zásahům do náboženských projevů, které jsou v určitých situacích nezbytné na zachování respektu různých náboženských vyznání obyvatel a hájení zájmů různých skupin ve společnosti.¹⁰² Svobodu projevu náboženského vyznání lze zákonem z určitých důvodů omezit. Stěžejními důvody jsou ochrana bezpečnosti státu a veřejného pořádku a ochrana práv druhých. Rozhodnutí o míře zásahu do práva projevovat náboženství náleží soudům. Lze očekávat, že každá snaha zákonodárce o omezení svobody náboženských projevů znamená zásah do lidských práv takového rozsahu, že tento krok bude vyžadovat důkladné obhájení důvodů zavedení takové restrikce, která se bude podrobně hodnotit. Aby došlo k řádnému posouzení nutnosti a správnosti zásahu, projde konkrétní případ u Evropského soudu tzv.

---

⁹⁹ §4 odst. 1 písm. b) zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů

„(1) Shromáždění musí být oznamována úřadu s výjimkou: shromáždění pořádaných církvemi nebo náboženskými společnostmi v kostele nebo v jiné modlitebně, procesí, poutí a jiných průvodů a shromáždění sloužících k projevům náboženského vyznání.“

¹⁰⁰ §1 odst. 3 písm. c) zrušeného zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ dále jen „občanský zákoník“

¹⁰² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 7. 2007 ve věci Barankevich proti Rusku [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81950#{"itemid":\["001-81950"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81950#{) §30

pětistupňovým testem. Evropský soud nejprve zkoumá okolnosti případu, aby rozhodl, zda se případ týká čl. 9 Úmluvy a zda skutečně došlo k zásahu do práva na svobodu projevu náboženského vyznání. Pokud Evropský soud dospěje k závěru, že jsou splněny první podmínky, pokračuje v hodnocení dále. Zásadními kritérii, podle kterých Evropský soud posuzuje počínání veřejné moci vůči stěžovateli, jsou pak, zda byl zásah veřejné moci na základě zákona, zda sledoval některý z legitimních cílů dle čl. 9 odst. 2 Úmluvy a zda byl nezbytný v demokratické společnosti.¹⁰³ Evropský soud posuzuje soulad se zákonem z hlediska formálního a kvalitativního.¹⁰⁴ Formální hledisko zahrnuje existenci ustálené judikatury, která doplňuje právní úpravu. Právní předpis z kvalitativního hlediska musí být dostupný a předvídatelný adresátům. Aby bylo zamezeno svévolnému rozhodování veřejné moci, v zákoně musí být jasně upraveno do jakého chování má veřejná moc možnost zasáhnout a jaký postih by z takového jednání plynul. V otázce nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti posuzuje Evropský soud přiměřenost zásahu v souvislosti se sledovaným legitimním cílem a naléhavou společenskou potřebou zásahu.¹⁰⁵

V souvislosti s právem svobodně projevovat své náboženství se nevyhneme pojmu „praktikování“ náboženství. Široké vymezení praktikování víry představuje „jakékoli jednání, které je ovlivněno náboženstvím nebo přesvědčením“.¹⁰⁶ Komise pro lidská práva ve své zprávě odmítla široké vymezení praktikování náboženství, když konstatovala, že ne všechna jednání motivována náboženstvím jsou praktikováním náboženství. Dle názoru Komise musí být mezi jednáním a náboženským nebo i nenáboženským přesvědčením jasná souvislost. Je tak třeba posuzovat, zda jde o projev pro náboženství zásadní a přímo vyžadovaný náboženskými pravidly.¹⁰⁷

---

¹⁰³ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 974 - 980

¹⁰⁴ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 977

¹⁰⁵ viz např. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 7. 2014 ve věci S.A.S. proti Francii, Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci Kokkinakis proti Řecku etc.

¹⁰⁶ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 90

¹⁰⁷ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 974 – 975

3.2.1 Bohoslužby a náboženské úkony

Pravděpodobně nejtypičtějším projevem náboženského vyznání, jsou úkony, které můžeme podřadit do skupiny bohoslužeb a náboženských úkonů. Jedná se o náboženská shromáždění, charitu, rituály, oběti, mše a další události v životě věřících. Všechny tyto úkony věřící provádějí za účelem uctění boha a vyjádření se ke svému náboženskému vyznání. Při náboženských obřadech se uplatňuje převážně kolektivní stránka náboženství, neboť dochází ke shromáždění za účelem uctívání. Za tímto účelem dochází ke zřizování míst ke shromáždění a k výkonu projevů náboženského vyznání. Obřady jsou tak úzce spojeny s náboženskými místy jako jsou kostely, synagogy a mešity.

Níže bych uvedla pár konkrétních případů obřadů. Mezi náboženské obřady se řadí sňatky a pohřby. V České republice je umožněno uzavření církevního sňatku projevením vůle vstoupit do manželství před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností k provedení sňatečného obřadu.¹⁰⁸ O přiznání oprávnění k provádění sňatečných obřadů může zažádat církev nebo náboženská společnost, která je registrována nepřetržitě nejméně 10 let. Návrh se podává Ministerstvu kultury spolu s podpisy, které počtem odpovídají minimálně 1 promile obyvatel České republiky zletilých občanů nebo osob s trvalým pobytem na území ČR, kteří se hlásí k této církvi nebo náboženské společnosti, prohlášením, že činnost církve nebo náboženské společnosti neodporuje podmínkám zákona o církvích a výročními zprávami za dobu předcházejících 10 let. Oprávnění může být také uděleno pouze bezúhonným církvím a náboženským společnostem.¹⁰⁹ V České republice má oprávnění provádět sňatečný obřad 21 církví a náboženských společností např. Pravoslavná církev v českých zemích, Jednota bratrská, Církev římskokatolická, etc.¹¹⁰ Stát vykonává nad církevními sňatky dozor skrze matriční úřad, v jehož obvodu má dojít k uzavření sňatku, neboť ten vydává snoubencům před obřadem osvědčení o splnění zákonných podmínek pro uzavření sňatku, které snoubenci předkládají oddávajícímu. Oddávající má následně povinnost do tří pracovních dnů po sňatku

---

Zpráva Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1878 ve věci Arrowsmith proti Spojenému království

¹⁰⁸ §657 a §658 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁹ § 7 odst. 1 písm. c) a § 11 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁰ Přehled zvláštních práv přiznaných církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/zvlastni-prava-cirvi/zvlastni-prava-cirvi-a-nabozenskych-spolecnosti-223918/>

doručit matričnímu úřadu, který vydal osvědčení, protokol o uzavření manželství.¹¹¹ Každá církev a náboženská společnost si pak sama vnitřními předpisy určuje, na kterých místech mohou být svatby prováděny.¹¹² Během pohřbu se dle přesvědčení osob zajišťujících pohřeb musí povolit účast duchovního registrované církve nebo náboženské společnosti, aby vedl smuteční obřad, bez ohledu na místo, kde se pohřeb koná.¹¹³ Náboženské obřady jsou konány také v určitém věku nebo fázi života věřícího jako křest, biřmování nebo bar micva.

Zmínila bych také brit mila, neboli židovský obřad pro novorozené chlapce, kteří jsou vítáni do svazku s Bohem a Izraelem, jehož součástí je i rituální obřízka prováděná mohelem. Obřad vyvolává řadu kontroverzí. Německý zemský soud v Kolíně nad Rýnem vyvolal pobouření po svém rozhodnutí, ve kterém označil obřízku z náboženských důvodů za ublížení na zdraví. Rituální obřízku tím vlastně zařadil mezi trestné činy. Dále se soud vyjádřil o nepřípustnosti takového zákroku, který předurčuje dítě k vyznávání konkrétního náboženství. Rozsudek vybouřil debatu nad svobodou náboženských projevů ve vztahu k právům dítěte, která vedla k přijetí zákona německým parlamentem, který povoluje provedení obřízky vyškoleným odborníkem.¹¹⁴

3.2.1.1 Bohoslužebná místa

Jak jsem již zmínila, pro obřady, rituály a bohoslužby je podstatná možnost zakládání a udržování bohoslužebných míst. Dle judikatury Evropského soudu zakládání bohoslužebného místa nemůže být podřízeno udělováním souhlasu k jejímu zřízení ze strany veřejné moci. Jak se již opakovaně Soud vyjádřil, nemá veřejná moc pravomoc hodnotit význam a způsoby vyjádření

---

¹¹¹ §666 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹² §663 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹³ §7 odst. 1 písm. c), §14 odst. 2 písm. c), §20 písm. c) zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ CONNOLLY, Kate. Circumcision ruling condemned by Germany's Muslim and Jewish leaders. *The guardian* [online]. 2012 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2012/jun/27/circumcision-ruling-germany-muslim-jewish>
SCHOLZ, Kay-Alexander. Circumcision remains legal in Germany. *Deutsche Welle* [online]. 2012 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.dw.de/circumcision-remains-legal-in-germany/a-16399336>

příslušnosti k náboženství. Veřejná moc nemá posuzovat ani míru potřeby náboženské komunity ke zřízení bohoslužebného místa.¹¹⁵

V České republice nalezneme desítky kostelů a synagog. S problémy se však setkávají muslimové při zřizování mešit. První česká mešita byla postavena v Brně v době, kdy islám nebyl ještě registrovanou církví. I přes to, že pozemek vlastnila Islámská nadace, stavební úřad městské části Brno – střed stavbu mešity nepovolil. Hlavním argumentem proti stavbě byla změna územního plánu. Nakonec byla stavba povolena, ale z důvodu obavy z nesouladu mešity s okolní zástavbou byla postavena bez minaretu.¹¹⁶ Zřízení bohoslužebného místa by však nemělo být založeno na obstarání povolení udělené veřejnou mocí, neboť je neodmyslitelnou součástí práva projevit náboženství.

S místem k bohoslužebnému účelu souvisí rozhodnutí Evropského soudu ve věci Manoussakis a další proti Řecku¹¹⁷ a Barankevich proti Rusku¹¹⁸.

V případě Manoussakis a další proti Řecku byli stěžovateli členové Svědků Jehovových na Krétě, kteří si pronajali sál k obřadům, shromážděním a bohoslužbám. Jelikož v Řecku podléhá založení takového místa povolení od ministra pro školství a náboženské otázky, podali stěžovatelé žádost o povolení k využívání sálu k náboženským účelům. Ministr pro školství a náboženské otázky však zůstal ve věci nečinný více než rok. Proti stěžovatelům bylo po další dlouhé prodlevě, kdy nebyla jejich žádost stále vyřízena, zahájeno trestní řízení pro provozování bohoslužebného místa bez uděleného povolení. Prvostupňový soud stěžovatele zprostil obvinění s odkazem, že náboženská shromáždění nepodléhají žádnému povolení jako základní svoboda. V odvolacím řízení byli stěžovatelé odsouzeni k trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu.

Evropský soud v tomto případě judikoval, že s cílem ochrany veřejného pořádku má stát pravomoc kontroly náboženských sdružení, zda neprovozují závadnou činnost. Nicméně řecký zákon, na jehož základě je nutné žádat o

---

¹¹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 9. 1996, ve věci Manoussakis a další proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-man-inf.htm>

¹¹⁶ TAUŠOVÁ, Zuzana. První česká mešita funguje v Brně už 15 let. Muslimové by chtěli další. *IDnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://brno.idnes.cz/prvni-ceska-mesita-slavi-v-brne-patnact-let-f26-/brno-zpravy.aspx?c=A130701_1946742_brno-zpravy_ekr

¹¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 9. 1996 ve věci Manoussakis a další proti Řecku

¹¹⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 7. 2007 ve věci Barankevich proti Rusku

povolení zřízení bohoslužebného místa, umožňuje zásahy do svobody náboženského vyznání. Evropský soud rozhodl o nesouladu povinnosti žádat o povolení zřízení bohoslužebného místa se svobodou projevat náboženské vyznání ve společnosti s jinými. Odsouzení stěžovatelů pak shledal jako zásah nepřiměřený ke sledovanému cíli.¹¹⁹

Ve druhém případě se nejednalo přímo o zřízení bohoslužebného místa, ale o možnosti konat bohoslužbu ve veřejném prostoru v parku. Tento případ tak ukazuje, že věřící se nemusí shromažďovat za účelem náboženských projevů pouze na bohoslužebných místech. Případ je tak spojením svobody náboženského vyznání a svobody sdružování. Stěžovatel, pan Barankevich, kněz evangelické církve Kristovy milosti, zažádal městskou radu města Čechova o povolení vést bohoslužbu v parku. Zástupce předsedy městské rady žádost stěžovatele bez odůvodnění zamítl. Soud prvního stupně zamítl žalobu na porušení práva na náboženské vyznání a shromažďování s odkazem na pravomoc obecních úřadů k udělování povolení k veřejným bohoslužbám a podobným projevům.

Stěžovatel se tak obrátil na Komisi se svou stížností pro narušení čl. 9 a čl. 11 Úmluvy. Evropský soud se rozhodl věc posuzovat z pohledu čl. 11 Úmluvy ve světle čl. 9 Úmluvy, neboť v daném případě nelze obě práva oddělit. Ruská vláda argumentovala, že nebylo stěžovateli bráněno ve výkonu náboženské svobody na místech k tomu určených, ale pouze ve veřejném prostoru. Za povšimnutí stojí odkazování vlády na rozhodnutí ve věci Kokkinakis proti Řecku, neboť důvodem zamítnutí povolení byla i ochrana před vlivem stěžovatele na odlišné náboženské vyznání ostatních obyvatel města. V citovaném rozhodnutí však Evropský soud připustil, že podávání svědectví je součástí každého náboženství, a tedy neodporuje náboženské svobodě. Argument vlády tak sám odporoval rozhodnutí, na které odkazoval.

Evropský soud zdůraznil, že svoboda shromažďování zahrnuje v sobě právo sdružovat se v soukromí i veřejně při shromážděních na určitém místě nebo pochodech. Funkce čl. 11 Úmluvy je ochránit jednotlivce před svévolným zásahem veřejné moci, ale také představuje závazek veřejné moci na zajištění pokojného výkonu těchto práv. Neztotožnil se s argumenty městské rady a soudu,

---

¹¹⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 9. 1996 ve věci Manoussakis a další proti Řecku [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-man-inf.htm>

že odmítnutí žádosti na veřejné kázání bylo nezbytné z důvodu zachování veřejného pořádku a ochrany obyvatel, kteří vyznávají odlišné náboženství. Na zásah do práva projevovat své náboženství nebyl splněn legitimní cíl. Z tohoto pohledu byl zásah proti panu Barankevichovi posouzen jako neoprávněný. Městská rada zcela opomenula, že se mělo jednat o poklidné shromáždění. Jediné narušení veřejného pořádku mohlo nastat při střetu s odpůrci evangelické církve. Povinnost zajistit v takovém případě pořádek má ale státní moci, aby nedocházelo k nevykonávání práva se shromažďovat ze strachu z násilných útoků. Na místo, aby městská rada posoudila, jak zajistit klid při náboženském shromáždění stěžovatele, přistoupila k řešení žádosti jednodušším, ale o to radikálnějším způsobem, a to zamítnutím žádosti.¹²⁰

Oba zmíněné rozsudky Evropského soudu spojuje předmět případu a to místo, kde lze projevovat náboženské přesvědčení spolu s jinými. Případ Manoussakis se týká trvalého místa pro náboženské shromáždění a provádění obřadů. Postoj Evropského soudu ukazuje, že zřizování náboženských míst je opravdu jednou z hlavních součástí náboženské svobody. Případ Barankevich se týká možnosti náboženského shromáždění za účelem bohoslužby ve veřejném parku, který k tomuto není tradičně určen. Nicméně pokud je upraveno právo projevovat náboženské přesvědčení veřejně a ve společnosti jiných, vyplývá z toho možnost i pro shromáždění mimo bohoslužebná místa k tomu zřízená. Domnívám se, že již toto by mělo postačovat k povolení takového shromáždění, ale pokud to spojíme ještě se shromažďovací svobodou, nemělo by v této souvislosti docházet k žádným debatám, natož zákazům pořádání takových akcí. Z rozhodnutí Evropského soudu vychází stejný výsledek. Veřejná moc v obou případech pochybila, když nezajistila výkon práva projevovat náboženství. Zbytečně dlouho protahovala rozhodnutí o zřízení náboženského místa do doby, kdy již bylo postihem stěžovatelů bezpředmětné o tomto rozhodovat, i přes naplnění všech požadavků ze strany stěžovatelů. Nebo zvolila cestu nejmenšího odporu a shromáždění zakázala zcela. Z hlediska chráněných svobod by veřejná moc měla naopak zaujmout stanovisko odlišné, kdy by se měla stavět spíše na stranu stěžovatelů a hledat cestu k uspokojení všech zájmových skupin.

---

¹²⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 7. 2007 ve věci Barankevich proti Rusku [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81950#{"itemid":\["001-81950"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-81950#{)

3.2.1.2 Rituální porážka zvířat

V otázce rituálu se budu zabývat kontroverzním tématem rituálních porážek zvířat. S rituální porážkou zvířat se setkáme v judaismu a islámu. Evropský soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že porážka zvířat náleží mezi náboženské rituály a patří k hlavním zásadám praktikování židovského náboženství.¹²¹ Řada lidí rituální porážky odmítá jako týrání zvířat, neboť při podříznutí a krvácení zůstává zvíře při vědomí. Zvíře je při porážce zabito podříznutím hrdla jedním tahem tenkého nože. Maso nelze pozřít s krví, proto se nechá zvíře vykrváct. Aby z těla zvířete byla odstraněna všechna krev, může být ještě zvíře pověšeno za zadní nohy nebo ponořeno do horké vody a důkladně prosoleno. Není možné zpracovávat maso ze zvířat, která zemřela přirozenou smrtí, byla nakažena nemocí nebo je usmrtila jiná zvířata.

Ve většině evropských zemí je porážka zvířat právně upravena tak, že je možné zvíře podříznout a nechat vykrváct až po znehybnění a omráčení. Pro případ rituálních porážek je ale možné zažádat o zvláštní výjimku z náboženských důvodů. Výjimky jsou udělovány konkrétním jatkám a porážku musí provádět odborně vyškolená osoba. V rozhodnutí ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii judikoval Soud, že výjimkou udělenou náboženským obcím k provádění rituálních porážek zvířat bez jejich omráčení splňuje stát svou povinnost zajistit ochranu náboženské svobody. Udělení povolení k provádění porážek pouze oprávněným vyškoleným osobám nebo organizacím také není narušením této svobody, neboť ochraňuje zdraví obyvatel.¹²² V České republice je právní úprava porážky zvířat shodná. Výjimky pro rituální porážky může ukládat pouze Ministerstvo zemědělství. Pro žádost o povolení je zapotřebí mimo jiné souhlas provozovatele jatek, popis průběhu rituální porážky, uvedení náboženského pravidla, které ukládá porážku zvířete takovýmto způsobem a stanovení speciálních veterinárních podmínek krajskou veterinární správou.¹²³ Některé státy, např. Slovensko nebo Rakousko, svou právní úpravou připouštějí kompromis, kdy zvíře musí být před podříznutím hrdla omráčeno, aby ztratilo vědomí a netrpělo

¹²¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 6. 2000 ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-char-2.htm>

¹²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 6. 2000, ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-char-2.htm>

¹²³ §5f zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

jako v případě klasického způsobu porážky. Nalezneme však i státy, které zakazují rituální porážky zvířat zcela např. Švédsko nebo Švýcarsko. V Polsku, kde je početná židovská menšina, rozhodl ústavní soud o zákazu rituálních porážek zvířat v návaznosti na stížnost ochránců zvířat a vyzval polský parlament k přijetí zákona, který by toto zakazoval. Zákon zakazující rituální porážku zvířat byl přijat polským parlamentem. V loňském roce však ústavní soud vyhověl stížnosti polské židovské obce a zrušil zákaz rituálních porážek zvířat, neboť narušuje svobodu projevat své náboženství. Polský ústavní soud navíc judikoval, že je ochrana svobody vyznání nadřazena ochraně zvířat.¹²⁴

Případ, který se dostal až před Evropský soud, řešil stížnost židovské náboženské obce Cha'are Shalom Ve Tsedek, která žádala francouzské ministerstvo vnitra o návrh ministerstvu zemědělství k udělení povolení k provádění rituálních porážek přísně ortodoxním způsobem. Maso, které mělo označení košer udělená ACIP¹²⁵, stěžovatelce nepostačovalo, neboť ji připadalo nečisté hlavně z důvodu nedostatečné kontroly plíc podříznutých zvířat. Dle názoru stěžovatelky se nedá označovat takové maso jako perfektně čisté neboli „glatt“. Žádosti o udělení povolení k provádění rituálních porážek náboženskou obcí a udělení zvláštního povolení pro tři šochety této obce byly zamítnuty, a ani následné správní řízení nebylo úspěšné.

Vláda obhajovala zamítavá stanoviska na udělení povolení tím, že nebylo stěžovatelce neudělením povolení zabráněno zcela v možnosti obstarání si masa s označením „glatt“, dle jejího náboženského přesvědčení. Stěžovatelka měla možnost si maso dovážet z Belgie nebo uzavřít dohodu s ACIP k provádění porážky zvířat vlastními šochety stěžovatelky. Navíc není povinností věřících se porážky zvířat dle náboženských pravidel účastnit osobně. Při srovnání provedení porážky Evropský soud shledal postup stěžovatelky a organizace ACIP jako totožný s výjimkou kontroly plíc. Přiklonil se ve svém rozhodnutí na stranu Francie, neboť neshledal neudělení povolení ani jako zásah do práva projevat své náboženství. Evropský soud souhlasil s argumenty vlády, že si stěžovatelka

---

¹²⁴ Soud zadržel židům v Polsku rituální porážku zvířat. *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/205986-soud-zatrhl-zidum-v-polsku-ritualni-porazku-zvirat/>

Polsko zruší zákaz rituálních porážek zvířat. Židé si stěžovali. *Tyden.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/zvirata/polsko-zrusi-zakaz-ritualnich-porazek-zvirat-zide-si-stezovali_326860.html#.VQN1XWd0yM8

¹²⁵ Pařížská židovská konzistoriální obec

může obstat maso „glatt“ dovozem z Belgie nebo i v řeznictvích dozorovaných ACIP.¹²⁶

3.2.2 Zachování obřadů

Mezi zachování obřadů řadíme řadu dalších možností projevu, které nelze podřadit k bohoslužbám nebo náboženským úkonům. Zahrnuje mimo jiné úpravu zevnějšku a oblékání, přijímání pokrmů upravených dle náboženských zásad a dodržování svátků a dnů klidu daného náboženství. V této části mé diplomové práce se budu zaměřovat převážně na problematiku náboženských symbolů ve společnosti, která zahrnuje nošení částí oděvů předepsaných náboženstvím, ale i zobrazování náboženských symbolů na veřejných místech. V první části se však budu věnovat problematice náboženských projevů v režimu výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby.

3.2.2.1 Náboženské projevy ve věznicích

Svoboda projevovat své náboženství nemůže být upřena ani osobám setrvávajícím ve zvláštním režimu nebo zařízení, kdy je omezena svoboda pohybu, jako tomu je např. ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích nebo výkonu ochranného opatření ve zdravotnických ústavech.¹²⁷ Česká právní úprava svobody vyznání ve věznicích a podobných zařízeních se však omezuje pouze na poskytování duchovních služeb církvemi nebo náboženskými společnostmi, kterým bylo uděleno zvláštní oprávnění pro výkon tohoto práva dle §7 odst. 1 písm. b) zákona o církvích.

Odhlédnu-li od vymezeného tématu, náboženská svoboda musí být zajištěna také osobám v nemocnicích a sociálních zařízeních. Právní úpravu poskytování duchovních služeb v nemocničních zařízeních ale nenalezneme, proto se dá usuzovat, že zde není náboženská svoboda omezena a v otázce působení církví a náboženských společností v těchto zařízeních se užije shodného

---

¹²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 6. 2000, ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii [online]. [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-char-2.htm>

¹²⁷ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 374 - 375

ustanovení jako v případě působení církví a náboženských společností ve věznicích.¹²⁸

Dle judikatury Evropského soudu je státům ponechán prostor k uvážení, jakým požadavkům vězňů na náboženské projevy vyhoví. Vězňům má být poskytnut k naplnění požadavků jejich náboženství určitý základ, který věznici, ani stát nijak nezatíží. Speciální požadavky dle náboženství, která nejsou běžně vyznávána však má věznice možnost vězni odmítnout. Vězni nebyli úspěšní se stížnostmi u Evropského soudu pro zásah do náboženské svobody, např. když vězeň odmítal nosit vězeňské oblečení, pracovat, uklízet celu nebo mu nebyly poskytnuty náboženské knihy z důvodu zachování bezpečnosti.¹²⁹ Možnosti věznice připustit náboženské projevy vězňů zahrnují i požadavky poskytnutí pokrmů v souladu s náboženskými pravidly. Případy týkající se stravy ve věznicích se zabýval Ústavní soud i Evropský soud. Za významnou část rozhodnutí Ústavního soudu lze považovat úvahy nad obecnější problematikou zajištění náboženských projevů ve věznicích. Ústavní soud zdůraznil, že stát není v souvislosti s náboženskou svobodou povinen zajišťovat věřícím náboženské pomůcky nebo zařízení, neboť má dle čl. 2 odst. 1 Listiny zachovávat neutralitu. V tomto případě se však stěžovatel nacházel v moci státu, tedy bylo podstatné posoudit, zda náleží veřejné moci povinnost poskytovat stravu dle náboženského přesvědčení. Ústavní soud judikoval, že nelze v této otázce podat obecnou odpověď, neboť je nutné zkoumat každý individuální případ. Přiznal věznicím prostor na využití různých prostředků, které přiměřeným způsobem zajistí možnost projevu náboženství osobám ve věznicích. Ústavní soud podrobně vyjmenovává v usnesení podstatné body, které by byly hlediskem k posuzování postoje věznice k poskytování speciální stravy vězňům v konkrétních případech. Zejména se jedná o to, zda vyžadovaná strava byla přijímána vězněm i před odnětím svobody, zda nepřipouští náboženství výjimku z takovéto zásady, kolika vězňů by se speciální strava týkala, jaká by byla finanční náročnost poskytování náhradní stravy, zda je možnost obstarání náhradní stravy z jiných zdrojů a zda by

---

¹²⁸ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 14 - 15

¹²⁹ KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 986

dovoz potravin nenarušil účel odnětí svobody nebo nevedl k pocitu diskriminace u vězňů přijímajících běžnou stravu, etc.¹³⁰

V případě *Jakobski proti Polsku*¹³¹ se řešily stravovací požadavky pana Jakobského, který byl vyznavačem mahajánského buddhismu a žádal o podávání pouze bezmasého jídla. Věznice žádost stěžovatele zamítla. Zamítavá stanoviska na žádosti stěžovatele byla odůvodněna hlavně tím, že věznice nemá povinnost poskytovat stravu dle náboženských požadavků pro každého jednotlivce a že ve věznici je možné poskytovat pouze pokrmy bez vepřového masa v rámci PK diety, které „zhruba“ odpovídala požadavkům stěžovatele. V případě povinnosti věznice poskytovat speciální stravu pouze jednomu vězni by byla věznice nadměru zatěžována a přinášela by jí taková povinnost technické a finanční obtíže.

Kromě argumentů již uvedených výše polská vláda v řízení před Evropským soudem namítala, že obecně vegetariánství nelze považovat jako nezbytnou součást buddhistického vyznání stěžovatele. Evropský soud připomenul, že se svoboda vyznání váže na přesvědčení, která „dosahují určité míry přesvědčivosti, vážnosti, koheze a důležitosti“¹³² a veřejné moci nenáleží tato přesvědčení hodnotit. V tomto případě je podstatné to, že stát má hledat cesty k vyvážení zájmů jednotlivce i společnosti za použití prostředků dle vlastního uvážení. Na základě této úvahy Evropský soud shledal porušení čl. 9 Úmluvy. Vězňům má být poskytnuta strava, která odpovídá jejich náboženství. Stěžovatelův požadavek se nejednal zvláštního postupu přípravy pokrmů, ani zvláštních přísad, ale pouze vyžadoval pokrmy bez masa, které by neměly nijak narušit podávání jídla i ostatním odsouzeným. Věznice se však nesnažila projevit vůli řešit stěžovatelům problém, nabídkou alternativní stravy nebo konzultací s buddhistickou obcí.¹³³

Ústavní soud se zabýval ústavní stížností pro neposkytnutí stravy v souladu s náboženským přesvědčením vězně, který požadoval košer stravu.¹³⁴ Stěžovatel odpírání košer pokrmů označil za mučení a nelidské zacházení, které

¹³⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 227/97. [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=29771&pos=1&cnt=1&typ=result>

¹³¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 12. 2010 ve věci *Jakobski proti Polsku*

¹³² KOLÁČKOVÁ, Jana. *Věc Jakóbski proti Polsku. Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2011, 14. ročník, č. 2. bod 44. str. 103

¹³³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 12. 2010, ve věci *Jakobski proti Polsku* [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102121#{"itemid":\["001-102121"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102121#{)

¹³⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 227/97

může vést až ke smrti hladem. Správa Vazební věznice Pankrác uvedla, že stěžovatel vznesl požadavek na košer stravu až dodatečně. Nebylo pro vazební věznici technicky zvládnutelné, aby poskytla stěžovateli košer stravu sama. Nicméně se pokoušela o obstarání této stravy dovozem zvenčí po jednání s konzulátem USA a s židovskou obcí P., která souhlasila s dovozem košer stravy pro stěžovatele.

Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou s odůvodněním, že nedošlo k porušení práva projevovat své náboženství ani dalších namítaných práv. Zcela odmítnul, že by se v případě stěžovatele jednalo o mučivé nebo nelidské zacházení. Vazební věznice Pankrác nijak nezasáhla do náboženské svobody stěžovatele tím, že mu zajistila dopravu požadované stravy zvenčí a nepřipravovala ji sama. V situaci, kdy by jiný způsob nešel zajistit s cílem ochrany účelu vazby, by bylo potřeba zkoumat jiné možnosti zajištění požadované stravy.¹³⁵

Ačkoli rozhodnutí Ústavního soudu je starší než rozhodnutí Evropského soudu, lze v obou rozhodnutích nalézt společné styčné body. Za hlavní považují, že je třeba zkoumat jednotlivé případy z hlediska možností věznice na případu pokrmů nebo i poskytnutí jiných možností náboženských projevů. Ve srovnání nelze požadavek pan Jakobského považovat za nesplnitelný, neboť by neměl být výraznější problém připravit vegetariánský pokrm ve věznici, kde je jídlo připravováno každý den. Naopak příprava košer stravy vyžaduje speciální postupy přípravy pokrmů, oddělené nádoby na mléko a maso a pracovní plochy, tedy by bylo pro věznici náročné splnit přípravu pokrmu dle náboženských požadavků pouze pro jednoho vězně. Z hlediska přístupu věznice je podstatné, aby se primárně pokusila o zajištění alternativy k nabízené stravě nebo dovozu pokrmů, aby byly uspokojeny zájmy věřících ve věznicích. Zcela nepřijatelný je přístup věznice, která by bez odůvodnění zamítla bez dalšího řešení požadavky vězně.

3.2.2.2 Náboženské symboly ve veřejném prostoru

Problematika zobrazování náboženských symbolů je dnes pravděpodobně nejvíce řešenou otázkou v souvislosti s náboženskou svobodou. V Evropě dochází ke střetu tradiční křesťanské kultury a nových náboženství, která sebou přináší

---

¹³⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 227/97. [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=29771&pos=1&cnt=1&typ=result>

migrující příslušníci odlišného náboženství. Z tohoto důvodu se v souvislosti s náboženskými symboly setkáváme převážně se dvěma druhy případů. Prvním případem je ústup křesťanství, které po dlouhou dobu v našem prostředí představovalo náboženství majoritní. Setkáváme se tak se zákazem vyvěšení kříže ve školách nebo zákazem vyvěšení desatera v budovách úřadů. V druhém případě se tradiční společnost vyrovnává s příchodem nových náboženských směrů. V dnešní době se jedná převážně o islám. V této souvislosti se setkáváme hlavně se zákazy užívání náboženstvím předepsaných částí oděvu jako v případech zahalování muslimských žen nebo turbanů u mužů sikhského náboženství.¹³⁶

V judikatuře Ústavního soudu se jako v mnoha jiných bodech týkajících se náboženské svobody nesetkáme s rozhodnutím na dané téma. Pravděpodobně je to důsledkem značné ateizace našeho státu a poměrně novým problémem migrace náboženských menšin do České republiky. Nicméně i u nás se již objevily první pokusy o zákaz zahalování obličeje muslimským ženám. Již se řešil případ Střední zdravotnické školy, kdy bylo studentkám zakázáno nosit hidžáb, tedy šátek zahalující vlasy a krk. Nebylo jim ale ani umožněno mít při výuce pouze zakryté vlasy, neboť škola podřadila šátek pod pokrývku hlavy, kterou zakazoval školní řád.¹³⁷ Veřejná ochránkyně práv se následně vyjádřila k nepřípustnosti takového rozhodnutí, neboť se jedná o porušení svobody projevovat své náboženství. Zákaz navíc nesledoval žádný z legitimních cílů a omezení tohoto typu lze ukládat jen na základě zákona.¹³⁸ V loňském roce uvažovalo zastupitelstvo Teplic o vydání obecně závazné vyhlášky, která by zakazovala zahalování obličeje s cílem lepší identifikace návštěvníků lázeňského města. Ministerstvo vnitra však ve svém vyjádření zamítlo vydání takovéto vyhlášky, neboť přesahuje pravomoc zastupitelstva obce a porušovala by práva zaručená Listinou.¹³⁹

---

¹³⁶ BOBEK, Michal, Pavla BOUČKOVÁ a Zdeněk KÜHN. *Rovnost a diskriminace..* Praha: C.H. Beck, 2007, 471 s. ISBN 978-807-1795-841. str. 287

¹³⁷ Muslimky opustily českou školu, zakazovala jim nosit šátek. *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/249700-muslimky-opustily-ceskou-skolu-zakazovala-jim-nosit-satek/>

¹³⁸ Škola nemůže zcela zakázat nošení křížku ani muslimského šátku nezahalujícího tvář a znemožnit tak přístup ke vzdělání. *Tisková zpráva veřejné ochránkyně práv* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/skola-nemuze-zcela-zakazat-noseni-krizku-ani-muslimskeho-satku-nezahalujiciho-tvar-a/>

¹³⁹ ARTUR, Janoušek a Horák JAN. Zastupitelé Teplic chtějí muslimkám zakázat vyhláškou zahalené obličeje. *IDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://usti.idnes.cz/vyhlaska-teplic-o-zakazu-zahalovani-obliceje-fnr-/usti-zpravy.aspx?c=A140828_114934_usti-zpravy_alh

Evropský soud řešil také pracovní spory, kdy se zaměstnanec dostal do rozporu s vnitřními pravidly zaměstnavatele, když chtěl nosit viditelně symbol svého náboženství. Ve vztahu k soukromé společnosti se Soud zaměřil na míru ochrany, kterou zajistil zaměstnanci stát svou právní úpravou. Nicméně konstatoval, že nucení zaměstnanců podřídit se předpisům, které nepřipouštějí nošení viditelných náboženských symbolů, je zásahem společnosti do práva projevat své náboženství, kam nošení náboženských symbolů bez pochyby patří. Soukromá společnost nemůže uvádět jako důvod omezení vliv nošení náboženských symbolů na názor veřejnosti na společnost, neboť nejsou důkazy takového vlivu. Z judikatury Evropského soudu vyplývá však rozdíl v přístupu k náboženským symbolům např. v nemocničním prostředí, kde mají vnitřní předpisy své opodstatnění. Sledují jako cíl ochranu zdraví a bezpečnosti v nemocničním zařízení, neboť lze dokázat určité riziko pro zaměstnance i pacienty, pokud nebude např. řetízek s křížkem připevněn nebo schován pod triko či uniformu. Omezení viditelného nošení náboženských symbolů v takovém případě shledal Evropský soud jako přiměřeným.¹⁴⁰ U státních zaměstnanců dochází často k zákazu veřejného nošení náboženských symbolů hlavně z toho důvodu, aby nebylo možné napadnout stát pro porušení neutrality ve vztahu k náboženství.

3.2.2.2.1 Tradiční symboly

Jak jsem již uvedla výše, v dnešní době se setkáváme s ústupem zobrazování symbolů, které jsou pro evropskou křesťanskou kulturu tradičními. Ačkoliv se ve své práci zaměřuji pouze na tuzemské a evropské případy, shledávám podstatným uvést i případ ze Spojených států amerických.

V USA je dle mého názoru křesťanská víra stále hluboce zakořeněna ve společnosti v porovnání s evropskými státy, i přesto však bylo Nejvyšším soudem vydáno zajímavé rozhodnutí k omezení zobrazování křesťanských symbolů. Nejvyšší soud zde rozhodoval v případě *McCreary County* a další proti Americké unii občanských svobod o přípustnosti vyvěšení Desatera příkázání v budově soudu na základě vyhlášky zastupitelstva hrabství ve státě Kentucky. Umístění Desatera v budově soudu žalovala Americká unie občanských práv pro porušení Prvního dodatku Ústavy Spojených států amerických, který nepřipouští

---

¹⁴⁰ SKŘIVÁNKOVÁ, Kateřina. Věc *Eweida* a další proti Spojenému království. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2013, 16. ročník, č. 6. str. 365 - 369

Kongresu vydávat zákony zavádějící náboženství. Během soudního procesu, kdy již u soudů nižšího stupně bylo rozhodnuto o odstranění vyvěšeného Desatera, se hrabství snažila upravit jejich umístění instalací dalších právních světských dokumentů. Nejvyšší soud USA označil ve svém rozhodnutí Desatera za „náboženský nástroj“. Pro účely rozhodnutí ve věci uvedl nutnost posouzení účelu vyvěšení Desatera. Rozlišil tak účel světský, který nenarušuje zákaz zavádění náboženství, jelikož slouží ke vzdělávacím účelům a našli bychom takové zveřejnění např. na výstavě. Na roveň tomuto postavil Nejvyšší soud vyobrazení Desatera pouze symbolické povahy např. vyobrazení desek bez textu s římskou číslicí deset, které není náboženské povahy a odkazuje pouze na právo a zákonnost. Druhým účelem je propagace nebo zavádění náboženství, které odporuje náboženské neutralitě vlády dle americké Ústavy.¹⁴¹

Evropský soud rozhodoval o ponechání křížů ve státní škole v případě Lautsi a další proti Itálii.¹⁴² Ve svém rozhodnutí vymezil přístup k náboženství ve školním prostředí tak, že stát má v tomto ohledu pozitivní povinnost zajistit zařazenou výuku náboženství v osnovách v podobě, která bude brát ohled na náboženskou pluralitu, aby si děti měly možnost utvářet vlastní názor. Výuka by neměla sklouznout k protěžování jednoho náboženství, které by narušovalo svobodu rodičů ve výchově dětí dle vlastního náboženského přesvědčení.¹⁴³

V souvislosti s tímto rozhodnutím Evropského soudu shledávám podstatným rozlišení mezi pojmy „sekularizovaný stát“ a „nábožensky neutrální stát“. V sekularizovaném státě je odloučen striktně stát od církve. Stát se k náboženství staví odmítavě a dalo by se říci, že dochází k prosazování ateismu jako hlavního přesvědčení většinové společnosti. Naproti tomu v nábožensky neutrálním státě není prosazováno žádné náboženské i nenáboženské přesvědčení. Státní moc toleruje všechna přesvědčení a poskytuje jim svobody vyplývající z mezinárodních dokumentů.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ BOBEK, Michal. Náboženské symboly ve veřejném prostoru: aneb "Desatera v soudní síni nevyvěšiš, tvář svoji šátkem nezahalíš". *Právní fórum*. 2005, 2. ročník, č. 12. str. 461 - 462

¹⁴² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 3. 2011 ve věci Lautsi a další proti Itálii

¹⁴³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 3. 2011 ve věci Lautsi a další proti Itálii [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104040#{"itemid":\["001-104040"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104040#{) §62

¹⁴⁴ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 21

Ve věci Lautsi proti Itálii nesouhlasila stěžovatelka s umístěním křížů ve státní škole, kterou její dva synové navštěvovali. Vzhledem k tomu, že školní docházka je povinná, byli její děti vyvěšením křížů vystaveni nucení křesťanského náboženství i přes její sekularistické přesvědčení. Argumentovala zároveň rozhodnutím italského kasačního soudu, který ve svém rozhodnutí judikoval, že odporuje nestrannosti státu umístění křížů ve volebních místnostech. Správní soud v rozhodnutí o zamítnutí žaloby stěžovatelky uvedl, že kříž není pouze symbolem křesťanství, ale také kultury a historie Itálie a věšení křížů ve školách je upraveno platnými nařízeními. Odvolací soud navíc označil výchovný účel křížů v nenáboženském prostředí, které nijak neodporují sekularismu státu.

Stěžovatelka se tak obrátila na Evropský soud a namítala porušení čl. 9 Úmluvy a čl. 2 Protokolu č. 1 Úmluvy zaručující právo na vzdělání. Zajímavostí tohoto případu je, že nejprve rozhodoval malý senát Evropského soudu, který však rozhodl naprosto opačně od rozhodnutí velkého senátu Evropského soudu. Malý senát Evropského soudu zdůraznil zákaz státům vnučovat nebo protěžovat jedno z náboženství a nutnost zachování neutrality. Ve škole vyobrazení náboženského symbolu může působit rušivě na děti odlišného vyznání. Naopak cílem vzdělávací instituce má být hlavně podněcování ke kritickému myšlení, kterého se dá dosáhnout obecnou výukou náboženství bez inklinování pouze k jednomu.

Italská vláda označila kříž jako „pasivní symbol“, který nemůže mít významný vliv na jednotlivce jako tomu je u působení např. vyučováním. Vláda vztáhla účinnost čl. 2 Protokolu 1 Úmluvy pouze na úpravu školních osnov, nikoli na prostředí ve školách. Škola navíc projevovala tolerantní přístup i k ostatním náboženstvím např. nezakázala zahalování muslimských dívek nebo tolerovala svátek klidu židovských studentů.¹⁴⁵

Evropský soud vymezil okruh řešení v tomto případě na rozhodnutí, zda kříže ve škole jsou v souladu s čl. 9 a čl. 2 Protokolu č. 1 Úmluvy ve vztahu k sekularismu stěžovatelů, který lze považovat za trvalé přesvědčení. Zabýval se křížem pouze jako symbolem náboženským. Označil čl. 2 Protokolu č. 1 Úmluvy jako *lex specialis* k čl. 9 Úmluvy v otázce vzdělání a tolerance vlastního

---

¹⁴⁵ FOUKALOVÁ, Kristýna a Pavel MOLEK. Věc Lautsi a další proti Itálii. Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva. 2011, 14. ročník, č. 3. str. 191 - 193

náboženského přesvědčení dětí. Evropský soud odmítl argument italské vlády, že se čl. 2 Protokolu č. 1 Úmluvy vztahuje pouze na školní osnovy, ale uvedl, že by měl být zvažován i při utváření prostoru ve školách. Evropský soud však neshledal porušení práv dle Úmluvy, neboť shledal, že „subjektivní pocit“ stěžovatelky nezakládá porušení napadených práv. Státu je ponechána míra volnosti v rozhodování o zachování státních tradic jako v tomto případě. Z evropského historického pohledu je logické, že větší prostor dostává křesťanství než jiná náboženství. Souhlasil s argumentem vlády, že k ostatním náboženstvím je škola tolerantní a nebylo stěžovatelce nijak bráněné ve výkonu svého práva vychovávat děti v souladu s vlastním přesvědčením.¹⁴⁶

Zaujal mne argument Evropského soudu, že kříž nemá jako „pasivní symbol“ na jednotlivce značný vliv. Soud se ve svém rozhodnutí vyjádřil, že v tomto případě nebyl předložen žádný důkaz vlivu náboženského symbolu na děti ve škole, které si utváří pohled na svět a jejich postoj v otázce náboženského přesvědčení se stále vyvíjí.¹⁴⁷ Nicméně v rozhodnutí Evropského soudu je několikrát zmíněno rozhodnutí ve věci Dahlab proti Švýcarsku¹⁴⁸, ač se v tomto případě Evropský soud zabýval odlišnou otázkou. V tomto rozhodnutí Evropský soud uznal, že je obtížné posoudit vliv šátku jako náboženského symbolu, ale i tak jej zařadil mezi argumenty na zamítnutí stížnosti učitelky proti zákazu nošení šátku. Učitelka pracovala s malými dětmi, které mohou být snadněji ovlivnitelné. Navíc byli její žáci ve věku, kdy si kladou otázky o světě kolem sebe. Vzhledem k tomuto nemohl Evropský soud vyloučit možnost ovlivnění dětí a tím i jejich obracení na víru. Jedná se o složitou problematiku. Dle mého názoru může otázky vyvolávat také kříž na stěně třídy, i když je pro naše prostředí běžným symbolem, tak nemůžeme dotazy na tento symbol u malých dětí zcela vyloučit. Pokud vyznání učitelky neovlivňovalo její výuku a nepřednášela dětem o islámu, dalo by se říci, že se stal šátek také oním „pasivním symbolem“. Navíc působení nových symbolů může přispívat i k učení náboženské tolerance, která je tak často v rozhodnutích Evropského soudu zmiňována.

---

¹⁴⁶ FOUKALOVÁ, Kristýna a Pavel MOLEK. Věc Lautsi a další proti Itálii. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2011, 14. ročník, č. 3. str. 194 - 198

¹⁴⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 3. 2011 ve věci Lautsi a další proti Itálii [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104040#{"itemid":\["001-104040"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104040#{)

§66

¹⁴⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 2. 2001 ve věci Dahlab proti Švýcarsku [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22643#{"itemid":\["001-22643"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22643#{)

Evropský soud rozhodnutím ve věci Lautsi proti Itálii vyjádřil, že není jeho cílem narušovat tradice evropských států, které vytváří jejich identitu. Připustil tak možnost vyjádřit své tradice ve vztahu k náboženství do té míry, dokud nedochází k porušení práv jednotlivce a lze nalézt členský stát Rady Evropy, který se k náboženským symbolům staví obdobně. Nekonzistentní názor na tuto problematiku v Evropě byl také jedním z pilířů rozsudku Evropského soudu.¹⁴⁹

3.2.2.2.2 Symboly nových náboženství

Omezení symbolů nových náboženství v Evropě je v současné době velkým tématem ve většině států s početnou menšinou cizinců, ale i v zemích jiných. Zvláště ve světle událostí posledních let dochází ze strachu k zostření debaty o možnostech omezení atributů nových náboženství. V této problematice je třeba si klást zásadní otázky, zda je možné nutit náboženské menšiny, aby se odvrátily od vlastních tradic a přizpůsobily se většinovému evropskému standardu. Zda je nutnou součástí islámu nošení burky a nikábu, které zcela zahalují tvář. A hlavně, zda omezení tohoto projevu příslušnosti k danému náboženství státní mocí jsou skutečně přiměřená ve vztahu ke sledovanému legitimnímu cíli. V evropském prostředí se v souvislosti se zahalováním žen dostává do popředí také otázka rovného postavení žen a mužů. V tomto směru zajímavou úvahou je nesouhlasné stanovisko soudkyně Tulkensové v rozhodnutí Evropského soudu ve věci Leyla Sahin proti Turecku.¹⁵⁰ Soudkyně ve svém vyjádření poukazuje na skutečnost, že pohlížíme na zahalování žen západním pohledem a shledáváme je jako symbol podřazenosti žen, které jsou dle náboženských pravidel povinné je nosit. Muslimským ženám je tak rozhodnutími Soudu vnucován náš pohled na tuto problematiku. Evropskému soudu nepřísluší hodnotit smysl nošení šátku. Naprosto odlišná západní kultura tak nemůže posoudit správnost zahalování muslimských žen.¹⁵¹ Nicméně dle většinového

---

¹⁴⁹ FOUKALOVÁ, Kristýna a Pavel MOLEK. Věc Lautsi a další proti Itálii. Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva. 2011, 14. ročník, č. 3. str. 202

¹⁵⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 11. 2005 ve věci Leyla Sahin proti Turecku

¹⁵¹ BOBEK, Michal, Pavla BOUČKOVÁ a Zdeněk KÜHN. *Rovnost a diskriminace* Praha: C.H. Beck, 2007, 471 s. ISBN 978-807-1795-841. str. 301 - 302

názoru Evropského soudu zahalování tváře muslimských žen není v souladu s tolerancí, respektem vůči právům jiných a genderovou rovností.¹⁵²

Z judikatury Evropského soudu vyplývá, že pokud není nošení islámské pokrývky hlavy v souladu s ochranou práv jiných, ochranou veřejného pořádku a bezpečnosti, uznává Soud pravomoc státu omezit takový náboženský projev. Vzhledem k tomu, že se budu níže zabývat rozhodnutím ve věci Leyla Sahin proti Turecku, tedy případem zákazu nošení muslimského šátku v prostředí vysoké školy, nutno uvést, že Evropský soud se i v tomto případě staví na stranu vysoké školy. Připouští totiž možnost vysoké školy upravit náboženské projevy tak, aby zajistila pokojné soužití studentů různého vyznání a tím i chránila veřejný pořádek v prostorách univerzity. Tedy nejen stát má pravomoc zajistit klid mezi různými náboženskými skupinami ve společnosti použitím prostředků dle svého uvážení i za uchýlení se k omezení práva projevovat své náboženství, pokud bude toto přiměřené k sledovanému cíli. Vysoká škola má také pravomoc k podobnému zásahu svými vnitřními předpisy.¹⁵³

V Evropě již nalezneme zákony zakazující zahalování tváře ve Francii nebo Belgii. Přijetí zákonů zákazu zahalování vyvolal bouřlivou diskuzi a odpor muslimské komunity. Ve Francii nesmí nikdo nosit oblečení, které je určeno k zahalení celé tváře, tedy jedná se i o nošení nikábu a burky. Pokud někdo zákon neuposlechne, vystavuje se možnosti uložení trestu ve výši max. 150 EUR nebo kurzu občanské výchovy.¹⁵⁴ Celou záležitost již řešil Evropský soud ve věci S.A.S. proti Francii.¹⁵⁵ Stěžovatelka namítala, že si nezahaluje tvář z donucení, ale vlastního přesvědčení, nesouhlasila s rozporem s genderovou rovností a legitimním cílem zákonné úpravy. Namítala tak narušení náboženské svobody a soukromého a rodinného života. Argumentem francouzské vlády byla ochrana veřejné bezpečnosti, rovnoprávnosti mužů a žen a dodržování očekávaných požadavků v mezilidské komunikaci, které brání zahalování obličeje. Poukázala na přiměřený postih za zahalování obličeje. Evropský soud neshledal porušení

---

¹⁵² Rozsudek Evropského soudu ze dne 15. 2. 2001 ve věci Dahlab proti Švýcarsku [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22643#{"itemid":\["001-22643"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22643#{)

¹⁵³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 5. 2005 ve věci Leyla Sahin proti Turecku [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgftkx3tmjzgk4y&groupIndex=0&rowIndex=0> § 111

¹⁵⁴ European Court upholds French full veil ban. *BBC News* [online]. 2014 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28106900>

¹⁵⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 7. 2014 ve věci S.A.S. proti Francii

namítaných svobod stěžovatelky, neboť omezení sledovalo legitimní cíl. Souhlasil s argumentem francouzské vlády, že zahalování tváře narušuje práva ostatních v prostoru socializace. Soud shledal, že zákonná úprava nebyla přijata ve vztahu ke konkrétnímu náboženství, ale obecně na všechny oděvy zahalující tvář.¹⁵⁶

Nejčastěji se s argumentem omezení zahalování obličeje setkáme ve vztahu k identifikaci osoby. Tomuto argumentu nelze odporovat, neboť je logické, že nelze identifikovat osobu, která má zahalený obličej. Rakouské soudy se musely vyrovnat s nošením nikábu v souvislosti s trestním řízením, při kterém byla obžalovaná vyzvána k jeho odložení, aby porota mohla hodnotit výpovědi obžalované i dle výrazu obličeje. Obžalovaná odmítla a byla vykázána na zbytek jednání ze soudní síně. Obžalovaná podala po vynesení rozsudku dovolání k Nejvyššímu soudu pro odepření práva na spravedlivý proces a svobodu náboženství. Nejvyšší soud souhlasil s počínáním soudu prvního stupně, neboť shledal zásah jako přiměřený trváním soudce pouze na odkrytí obličeje. Vystupování v trestním řízení přímo je základem trestního procesu, proto by nikdo neměl odvoláváním na náboženskou svobodu získat v trestním řízení zahalením tváře výhodu.¹⁵⁷

Omezení se netýká pouze nošení muslimského šátku, ale i nošení jiných pokrývek hlavy dle náboženských pravidel. Mužským příslušníkům sikhské menšiny jejich náboženství káže nosit turban. Evropský soud řešil případ odmítnutí vydání řidičského průkazu muži, který předložil fotografii s turbanem, s odvoláním na veřejnou bezpečnost a možnost bezpečné identifikace nositele řidičského oprávnění, a také případ donucení k sejmutí turbanu při provádění bezpečnostní kontroly na letišti. V obou případech Evropský soud shledal zásah do náboženské svobody stěžovatelů jako přiměřený z důvodu veřejné bezpečnosti.¹⁵⁸

V případě Leyla Sahin proti Turecku byl stěžovatelce zamítnut přístup na zkoušky a přednášky z důvodu nošení islámské pokrývky hlavy. Odepření přístupu zavedl pro studenty, kteří nosili islámskou pokrývku hlavy, a studenty

---

¹⁵⁶ SCHEU, Harald Christian. Zákaz zahalování žen a náboženská svoboda v Evropě. *Jurisprudence*. 2014, 23. ročník, 4. str. 17 - 23

¹⁵⁷ SCHEU, Harald Christian. Nošení nikábu v soudní síni.: Pohled rakouského Nejvyššího soudu na postavení příslušnic muslimské menšiny. In: *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: sborník příspěvků z odborného semináře Menšiny a právo v České republice, Praha 2010*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010, 121 s. ISBN 978-807-4400-360. str. 102 – 110

¹⁵⁸ SCHEU, Harald Christian. Řidičský průkaz a turban.: Náboženský symbol z pohledu Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*. 2009, 20. ročník, č. 2.

s plnovousy, oběžník vícekancléře univerzity na základě zákonné úpravy, judikatury soudů a rezoluce přijaté vysokou školou. Stěžovatelka namítala, že bránění v nošení šátku představovalo nepředvídatelný zásah do práva projevovat její náboženství, neboť nebyl upraven zákonem. Nesouhlasila s tvrzením, že nošením šátku projevila nedostatek respektu a snahu působit svým přesvědčením na ostatní studenty.

Velký senát Evropského soudu se ve svém rozhodnutí ztotožnil s rozhodnutím malého senátu. Shledal tak zásah do práva projevovat své náboženství stěžovatelky jako přiměřený a oprávněný. Na tento problém je třeba v souvislosti se situací v Turecku nahlížet z pohledu ostatních muslimů, kteří se rozhodnout pokrývku hlavy nenosit, zda nebudou pod tlakem těch, kteří pokrývku nosí a považují ji za náboženskou povinnost. Základem pro zákaz nošení symbolů je sekularismus tureckého státu, který dle názoru soudu je nezbytný k ochraně demokracie a shledává jej jako souladný s Úmluvou. Nesouhlasil s tvrzením stěžovatelky, že odmítnutí přístupu na univerzitu bylo pro ni nepředvídatelné, neboť v tureckém právu byl k tomuto právní základ konkretizovaný judikaturou a bylo veřejně známé, že na univerzitě platí omezení ohledně nošení islámských šátků. Navíc byla obeznámena o restrikcích vyplývajících z oběžníku, které dopadaly i na ostatní oděvy dle náboženských pravidel. Orgány vysoké školy dokážou lépe posoudit situaci mezi studenty a z tohoto důvodu jim má být ponechána pravomoc na stanovení prostředků k zachování pořádku na škole.¹⁵⁹

4 Autonomie církví

Každý stát upravuje postavení církví a náboženských společností právními předpisy samostatně. Z tohoto důvodu se v této kapitole budu zabývat pouze úpravou postavení církví v České republice.

Zákon o církvích vymezuje církve a náboženské společnosti jako dobrovolná společenství fyzických osob, která mají vlastní strukturu, vnitřní předpisy, projevy víry a jsou založena za účelem vyznávání daného

---

¹⁵⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 5. 2005 ve věci Leyla Sahin proti Turecku [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrgfptkx3tmjzgzk4y&groupIndex=0&rowIndex=0>

náboženství.¹⁶⁰ Pro zjednodušení lze použít pouze pojem „církve“ nebo společný pojem „náboženská společenství“¹⁶¹ pro označení církví i náboženských společností. Nicméně rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je, že pojem „církve“ je označením křesťanských společenství, která spojuje vyznávání podobných hodnot. Naproti tomu označení „náboženská společnost“ použijeme v souvislosti s ostatními náboženskými směry.¹⁶²

Jak jsem již uvedla v kapitole věnující se právní úpravě svobody vyznání, autonomii církví a náboženských společností zaručuje čl. 16 odst. 2 Listiny. Tuto právní úpravu dále rozšiřuje §4 zákona o církvích.¹⁶³ Autonomie církví představuje institucionální náboženskou svobodu, která zahrnuje právem povolené chování pro církve a náboženské společnosti.¹⁶⁴ Církve mají tak pravomoc spravovat si své záležitosti dle vlastních vnitřních předpisů a to nezávisle na státu. Uznání autonomie církvím vychází z oddělení státu od církve. Toto oddělení je vyjádřeno v čl. 2 odst. 1 Listiny, ze kterého vyplývá, že Česká republika je konfesně neutrálním státem bez identifikace s některou z církví nebo náboženských společností.¹⁶⁵ Neutralita státu má vést k poskytnutí práv nerušeně vykonávat svou náboženskou svobodu všem náboženským směřům. Ústavní soud ve svém nálezu potvrzuje, že Česká republika je založena na principu laického státu a z toho vyplývá, že „musí akceptovat a tolerovat náboženský pluralismus, tzn. především nesmí diskriminovat či naopak bezdůvodně zvýhodňovat některý z

---

¹⁶⁰ §3 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁶¹ TRETERA, Jiří Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, 156 p. ISBN 80-719-2707-4. str. 70

¹⁶² WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 403

¹⁶³ § 4 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

„(1) Církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružením fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí.

(2) Stát, kraje a obce nemohou provádět náboženskou nebo protináboženskou činnost.

(3) Církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

(4) Církve a náboženská společnost nesmí používat název, který by ji mohl podle názvu činit zaměnitelnou s registrovanou církví a náboženskou společností nebo jinou právnickou osobou.“

¹⁶⁴ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu České republiky: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 265 s. ISBN 80-864-3267-X. str. 97

¹⁶⁵ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu České republiky: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 265 s. ISBN 80-864-3267-X. str. 137

náboženských směrů.¹⁶⁶ Není však v rozporu s myšlenkou neutrálního státu, když stát s církví spolupracuje, např. když stát poskytne církvím a náboženským společnostem daňové zvýhodnění nebo se představitel veřejné moci účastní církevních obřadů.¹⁶⁷

V ustanoveních proklamujících autonomii církví je uveden demonstrativní výčet záležitostí, které spadají do prostoru samosprávy církví. Jedná se zejména o ustavování orgánů církve, duchovních, zřizování řeholních a jiných institucí řídících se vnitřními předpisy církve¹⁶⁸, dále pak např. o provádění náboženských obřadů, poskytování duchovních služeb etc. Právní úprava negarantuje právo spravovat své záležitosti pouze církvím registrovaným, ale i církvím a náboženským společnostem, které nejsou registrovány dle zákona o církvích. Takové církve a náboženské společnosti jsou však omezovány např. tím, že nemohou zřizovat církevní právnické osoby s právní osobností, neboť sami mohou získat právní osobnost až po registraci. V záležitostech popsaných výše se stát musí vyvarovat zásahům do pravomoci církví. Výjimku z tohoto pravidla, která nám dokazuje, že autonomie církve není absolutní, představuje možnost státu zasáhnout do vnitřních záležitostí církve v souvislosti s čl. 16 odst. 4 Listiny. Stát tak může odmítnout vznik církve nebo zrušit její registraci pro působení, které shledá jako nebezpečné, zejména pokud církev popírá práva fyzických osob z důvodu jejich rasy, pohlaví nebo politického smýšlení, podněcuje nesnášenlivost, násilí, ohrožuje veřejný pořádek etc.¹⁶⁹

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně odmítá možnost soudního přezkumu v otázkách vnitřních záležitostí církve, které spadají do oblasti autonomního rozhodování. Ve svém nálezu uvedl, že „stát do činnosti církví a náboženských společností nesmí zasahovat a pokud se aktivita církví omezí na vnitřní záležitosti (zejména na organizační členění), není principiálně možno tato

---

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV

¹⁶⁷ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 60

¹⁶⁸ čl. 16 odst. 2 Listiny, §4 odst. 3 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁶⁹ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 69

opatření přezkoumávat před státními soudy.¹⁷⁰ Nelze tak přezkoumávat organizační ani personální zajištění církve, rozhodovací akty orgánů církve nebo soud nemůže vykládat vnitřní předpisy církve. Církev však musí ve svém základním dokumentu uvést mimo jiné organizační strukturu církve, jak bude ustavován a jak bude jednat statutární orgán církve nebo způsob ustavování a odvolávání duchovních.¹⁷¹

Ústavní soud v této souvislosti řešil případy žalob pro neplatnost rozvázání služebního poměru duchovních. Soudům nenáleží pravomoc tyto spory rozhodovat, neboť služební poměry se řídí vnitřními předpisy církve a neaplikuje se na ně zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.¹⁷² Příkladem takového sporu je případ farářů Církve československé husitské, která rozhodnutím Diecézní rady ukončila jejich služební poměr. Stěžovatelé se tak u soudu domáhali rozhodnutí o neplatnosti rozvázání služebního poměru orgánem k tomu nepřislušným a také náhrady mzdy a vydání podkladů potřebných pro získání nového zaměstnání. Ústavní soud se ve svém nálezu ztotožnil s rozhodnutím obecných soudů ve věci rozvázání služebního poměru a argumentací církve, neboť základní dokument a organizační řád církve upravovali podmínky vzniku, změny a zániku služebního poměru a nebylo tedy možné aplikovat zákoník práce. Nutno poznamenat, že ustanovení obsažené ve zrušeném zákoně č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností¹⁷³, který předcházal zákonu o církvích a byl účinný v době rozhodování Ústavního soudu v tomto případě, přímo odkazovalo na vnitřní předpisy církve v souladu s obecně platnými právními předpisy v otázce služebního poměru věřících. Současný zákon o církvích toto již explicitně neupravuje.¹⁷⁴ Církev samy posuzují způsobilost duchovních k výkonu jejich činnosti. Jelikož však duchovní vykonávají činnost z pověření církví, orgány církve mají pravomoc srovnatelnou se zaměstnavatelem rozhodovat o jejich služebním poměru.

---

¹⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV

¹⁷¹ § 10 odst. 3 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁷² dále jen „zákoník práce“

¹⁷³ dále jen „zrušený zákon o církvích“

¹⁷⁴ PŘIBYL, Stanislav. Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních. *Revue církevního práva*. 2005, 11. ročník, č. 1. str. 47 - 48

Ústavní soud potvrdil, že je vyloučeno, aby o pokračování služebního poměru rozhodl soud, neboť by to představovalo zásah do církevní autonomie. Pravomoc v rozhodování v otázce služebního poměru duchovních náležela Ústřední radě Církve československé husitské. Odlišný postoj však zaujal Ústavní soud v otázce mzdy za období od ukončení služebního poměru, neboť uvedl, že otázka mzdy se týká soukromoprávního charakteru církve jako právnické osoby a jejich závazků vůči jiným osobám. Z tohoto důvodu rozhodnutí soudu o tomto problému je možné, aniž by bylo považováno za zásah do autonomie.¹⁷⁵ Odmítnutí stížnosti mělo svou dohru i před Evropským soudem, který však stížnost odmítl jako nepřijatelnou, neboť uznal, že pokud dle českých právních předpisů náleží rozhodování o služebním poměru do autonomie církve, nenáleží soudům pravomoc o této věci rozhodovat. Navíc vzhledem k tomu, že stěžovatelé namítali porušení práv, která nepředložili Ústavnímu soudu, vyložil to Evropský soud jako nevyčerpání všech možností dovolání se práva u vnitrostátních soudů.¹⁷⁶

Významným rozhodnutím v otázce autonomie církví je již zmiňovaný náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02, který byl vydán na základě návrhu 21 senátorů na zrušení nově přijatého zákona o církvích. Návrh zákona o církvích vyvolal u řady ustanovení nesouhlasné názory, neboť panovaly pochyby o souladu zákona s autonomií církví. Řada institucí viděla v nové právní úpravě omezování práv církví, nerespektování jejich nezávislosti nebo další možnosti státní kontroly. Ústavní soud odmítl ve svém rozhodnutí zrušení celého právního předpisu, neboť by i tak nedošlo k oživení zrušeného zákona o církvích a bylo by nutné přijmout zcela nový zákon, ale pouze zrušil některá nejkontroverznější ustanovení. Ústavní soud v nálezu vyložil základní zásady náboženské svobody a některá rozporná ustanovení zákona o církvích, jejichž derogaci neposoudil jako důvodnou. Mezi práva církví patří také zakládání církevních právnických osob. Ústavní soud potvrdil toto právo církví jako specifických právnických osob. Rozpor v úpravě obsažené v zákoně spočíval v možnosti církve navrhnout k evidenci církevní právnickou osobu podle svých vnitřních předpisů pouze za účelem vyznávání a šíření náboženské víry. Je však zřejmé, že se církve neomezují pouze na tuto

---

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1997, sp. zn. I. ÚS 211/96 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=28118&pos=1&cnt=1&typ=result>

¹⁷⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 1. 2001 ve věci E. Dudová a Z. Duda proti České republice [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/es-duda.htm>

činnost, ale zakládají i právnické osoby za účelem charity, vyučování nebo poskytování sociálních služeb. Zásadní problém takto úzkého vymezení církevních právnických osob tkví v oddělení zřizovaných institucí od církve. Pokud by nebyla uznána právnická osoba zřízená za odlišným účelem, než jaký by jí připouštěl zákon o církvích, musela by církev instituce charitativní a jiné registrovat pod jinou právní formu např. jako obecně prospěšnou společnost.¹⁷⁷ Ústavní soud dále zrušil ustanovení týkající se příjmů církví. V ustanovení projednávaného zákona o církvích bylo stanoveno podnikání a jiná výdělečná činnost pouze jako činnost doplňková a zisk z těchto činností směl být použit pouze k naplnění cílů církve a náboženské společnosti, které představují vyznávání určitého náboženství. Ústavní soud tak vyjádřil svůj nesouhlas s tímto ustanovením, neboť nesouhlasil s výkladem, že by církev nemohla disponovat svým dosaženým majetkem na jiné než zákonem vymezené účely, i když se činnost církví neomezuje pouze na vyznávání náboženství, ale jak již bylo uvedeno výše i na činnost charitativní, zdravotnickou a jinou. Církev by však zisk nemohla využít ani k další výdělečné činnosti.¹⁷⁸

4.1 Registrace církví

Dle Ústavního soudu představuje registrace církví a náboženských společností individuální právní akt s konstitutivními účinky, kterým stát uznává právní vznik dané církve nebo náboženské společnosti.¹⁷⁹ Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností vede Ministerstvo kultury. V současné době je vedeno 38 registrovaných církví a náboženských společností.¹⁸⁰ Z ustanovení zákona o církvích lze usuzovat, že rozlišujeme dvoustupňovou registraci církví. První formou registrace je registrace církve a náboženské společnosti dle §10 zákona o církvích za účelem uznání státu a transformace církve na právnickou osobu. Návrh na registraci církve podávají Ministerstvu kultury nejméně tři zletilé svéprávné osoby, které jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým

---

¹⁷⁷ PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církvi v ČR. *Revue církevního práva*. 2004, 10. ročník, č. 3. str. 204

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. VIII

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. VI

¹⁸⁰ Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností podle zákona č. 308/1991 Sb. a zákona č. 3/2002 Sb. [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkev-a-nabozenske-spolocnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolocnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolocnosti-11263/>

pobytem v České republice, kteří jako přípravný výbor podepisují návrh a jednají jménem církve do ustavení statutárního orgánu. Náležitostmi návrhu na registraci církve jsou uvedení charakteristiky a učení církve a náboženské společnosti, zápis o založení na území České republiky, základní dokument a nejméně 300 podpisů zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k církvi, které se odevzdávají v originále na podpisových arších s uvedenými předepsanými údaji.¹⁸¹ Oproti zrušenému zákonu o církvích se snížil početního cenzus na pouhých 300 podpisů, nicméně došlo k zpřísnění kvalitativních podmínek uvedených v §5 zákona o církvích.¹⁸² Změna otevřela možnosti registrace i církvím, které nemají tak početnou základnu věřících a doposud pro ně bylo získání počtu podpisů dle zrušeného zákona o církvích nemyslitelné.

Stát si však jako důsledek snížení početního cenzu ponechal možnost posuzovat soulad v žádosti uvedené charakteristiky církve, jejího učení a její činnosti s právním řádem České republiky. Při posuzování přihlíží ke skutečnostem odporujícím vzniku církve jako např. omezování osobních svobod, narušení veřejné mravnosti, zdraví a pořádku, utajování učení, omezování psychického vývoje nezletilého, bránění přijímání zdravotní péče.¹⁸³ Kritici této pravomoci Ministerstva kultury hodnotit učení církve namítají porušení náboženské svobody. Široce vymezené kvalitativní podmínky jsou kritizovány také proto, že není zcela jasné, jak se bude v praxi na podkladě návrhu církve k registraci hodnotit porušení některé z podmínek, které by vedlo k nepovolení registrace církve. Dle tvůrců zákona má však tato právní úprava hlavně charakter preventivní.¹⁸⁴

Případ registrace dle českých právních předpisů se řešil i u Evropského soudu. Ve věci Lajda a další proti České republice byl zamítnut návrh Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství na registraci, neboť Ministerstvo kultury vyřadilo řadu podpisů z důvodu neúplnosti údajů a popření hlášení se k církvi samotnými lidmi uvedenými na podpisovém archu.

---

¹⁸¹ §10 odst. 1, 2 a 4 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁸² TRETERA, Jiří Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, 156 p. ISBN 80-719-2707-4. str. 74

¹⁸³ dále § 5 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁸⁴ STANISLAV, Příbyl. Registrace církví a náboženských společností na základě zákona č. 3/2002 Sb. *Revue církevního práva*. 2013, 19., č. 2. str. 44

Tento případ se řešil v době účinnosti zákona č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společností, dle kterého muselo odevzdat předmětné společenství jako církev nepatřící mezi členy Světové rady církví 10000 podpisů osob hlásících se ke společenství. Společenství tak podalo stížnost k Evropskému soudu, který souhlasil s postupem Ministerstva kultury, neboť konstatoval, že má pravomoc prověřit, zda se skutečně podepsaní lidé ke společenství hlásí. Počet podpisů vyžadovaných pro registraci Soud však shledal jako vysoký, tedy dalo by se mluvit o nepřiměřenosti takového opatření. Před rozhodnutím ve věci Evropským soudem však nabyl účinnosti zákon o církvích, který jak jsem uvedla výše pro všechny církve a náboženské společnosti snížil nutný počet podpisů. Z tohoto důvodu a možnosti stěžovatele k opětovnému podání návrhu na registraci Evropský soud svým rozhodnutím stížnost odmítl.¹⁸⁵

Druhou formu registrace lze spatřovat v možnosti církve žádat o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv dle §11 zákona o církvích. Taxativní výčet zvláštních oprávnění nalezneme v §7 zákona o církvích.¹⁸⁶ V současné době jsou přiznána zvláštní práva dle zákona o církvích 21 církvím a náboženským společnostem.¹⁸⁷ Žádost o přiznání oprávnění přináší další podmínky ke splnění již registrovaným církvím. Podmínky přiznání oprávnění jsem popisovala podrobně již v části věnující se sňatečným obřadům. Nicméně pro úplnost uvedu, že o přiznání zvláštního oprávnění může zažádat církev, která je nepřetržitě registrovaná nejméně 10 let, je bezúhonná, plní řádně své závazky a zveřejňuje

---

¹⁸⁵ KMEC, Jiří, David KOSARĚ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653. str. 988 - 989

¹⁸⁶ §7 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

„(1) Registrovaná církev a náboženská společnost může za podmínek stanovených tímto zákonem k plnění svého poslání získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv:

a) vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu,
b) pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova,
c) být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností,
d) konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu,
e) zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu,
f) zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let; tím není dotčena povinnost překaziti trestný čin uložená zvláštním zákonem.“

¹⁸⁷ Přehled zvláštních práv přiznaných církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolocnosti/zvlastni-prava-cirvi/zvlastni-prava-cirvi-a-nabozenskych-spolocnosti-223918/>

každoročně výroční zprávy.¹⁸⁸ Povinnost církve zveřejňovat výroční zprávy představuje spolu s požadovaným počtem podpisů občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem na území České republiky hlásícím se k dané církvi asi nejvíce problematickou část návrhu na přiznání zvláštních práv. Pro podání návrhu je zapotřebí více než 10000 podpisů, tedy více než byla potřeba dříve pro registraci církve, představující 1 promile obyvatel České republiky. Je tedy logické, že již na základě požadovaného počtu podpisů nebude mít každá registrovaná církev možnost o udělení zvláštního oprávnění požádat. Z tohoto může plynout, že církve a náboženské společnosti, které si uvědomují, že nikdy nedosáhnou na požadovaný počet podpisů, nebudou mít motivaci ani k prosté registraci, neboť jim nikdy nebudou přiznána zvláštní práva a s tím i spojené dotace ze státního rozpočtu.¹⁸⁹ Ústavní soud s podmínkami pro přiznání zvláštních práv souhlasí, neboť dle jeho názoru pokud stát poskytuje určité plnění např. právo zřizovat církevní školy nebo přístup ke státnímu financování, je stát oprávněn si také stanovit podmínky, za jakých budou mít církve k tomuto plnění přístup. Svým rozhodnutím v této věci zrušil jako protiústavní pouze jedno ustanovení zákona o církvích, které umožňovalo ministerstvu zrušit oprávnění ke zvláštním právům, pokud církev nebo náboženská společnost nezveřejňuje každoročně výroční zprávu.¹⁹⁰

4.2 Církevní restituce

V souvislosti s tématem této kapitoly diplomové práce považuji za podstatné alespoň zmínit rozsáhlou problematiku církevních restitucí. Dne 1. 1. 2013 nabyl účinnosti zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.¹⁹¹ Přijetí tohoto zákona předcházela letitá debata o způsobu vypořádání majetku s církvemi. Ani přijetí zákona však nepřineslo klid k tomuto tématu, neboť nalezneme řadu odpůrců církevních restitucí. Předmětem církevních restitucí je původní majetek církví, který byl zabrán po 2. světové válce a vítězství komunismu u nás. Zákonnou úpravu pro zabránění církevního majetku nalezneme

¹⁸⁸ §11 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

¹⁸⁹ PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR. *Revue církevního práva*. 2004, 10. ročník, č. 3. str. 206

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=43642&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. VII

¹⁹¹ dále jen „zákon o majetkovém vyrovnání“

převážně v zákoně č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy a v zákoně č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, které za zabraný majetek církvím přislíbily finanční odškodnění, které však církve nikdy neobdržely. Samozřejmě majetek nebyl zabírán pouze na základě přijatých zákonů. Po pádu komunismu v roce 1989 došlo k vrácení některých klášterních budov s pozemky řeholním společnostem, nedošlo však k vrácení pozemků k hospodářskému určení žádné církvi.¹⁹²

Zákon o majetkovém vyrovnání vymezuje jako oprávněné k církevním restitucím kromě registrovaných církví a náboženských společností, také náboženské matice, právnické osoby zřízené jako součást církve nebo na podporu její činnosti, za podmínky, že jejich právní předchůdce utrpěl majetkovou křivdu na základě skutečností vymezených v zákoně. Naopak jako povinnými jsou v zákoně o majetkovém vyrovnání označeni stát, státní organizace, státní podnik Lesy České republiky a pozemkový fond, pokud má ve správě majetek, který náleží k předmětu majetkové křivdy.¹⁹³

Zákon o majetkovém vyrovnání přezkoumával z hlediska ústavnosti Ústavní soud, který k němu podal obsáhlé rozhodnutí.¹⁹⁴ Návrh na zrušení zákona o majetkovém vyrovnání podala skupina senátorů. Ústavní soud až na jediné slovo zákona návrh senátorů zamítl. Vymezil účel majetkového vyrovnání jako kompenzaci za majetkové křivdy, ke kterým došlo v době nadvlády komunismu. V návaznosti na svou ustálenou judikaturu uvedl, že vyrovnání představuje legitimní očekávání poškozených církví a náboženských společností, které na zákon o majetkovém vypořádání čekali přes 20 let. Poukazoval také na svou dřívější kritiku zákonodárce za nečinnost v této otázce a výzvy k úpravě majetkového vyrovnání s církvemi.

Navrhovatelé namítali, že majetek, který má být předmětem restitucí nebyl ve vlastnictví církví, neboť majetek měl veřejnoprávní povahu. Ústavní soud nechápal, z jakého důvodu shledává navrhovatel tento argument jako námitku protiústavnosti zákona. Tvrzení zcela odmítl na základě detailního rozboru dobových dokumentů, přístupu soudu v roce 1989 k majetku církví a vědeckých

---

¹⁹² HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu České republiky: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 265 s. ISBN 80-864-3267-X. str. 197 - 212

¹⁹³ §3 a §4 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

¹⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl.ÚS 10/13

expertiz, ze kterých vyplývá, že církve byly vlastníky tzv. církevního jmění ve smyslu občanského zákoníku. Zdůrazňuje také dle tehdy účinného občanského zákoníku elasticitu vlastnického práva, kterou nalezneme i v dnešní právní úpravě. Navrhovatelé dále namítali, že nevzniká oprávněnému subjektivní právo na vydání majetku v restituci. Ústavní soud však oponoval, že restituční právo oprávněných představuje subjektivní právo k navrácení majetku na základě restitučních zákonů. Ústavní soud neshledal ani rozporným, že kromě vynahrazení některých majetkových křivd z dob minulých, je cílem zákona také zajištění ekonomické nezávislosti církve na státu, která tak naplní ustanovení čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny, jak uvedl zákonodárce v preambuli zákona o majetkovém vyrovnání. Rozhodné období pro skutečnosti, kterých se majetkové vyrovnání týká, je rozhodnutím politickým a nespadá do pravomoci rozhodování Ústavního soudu, nicméně odkazuje i na shodnou úpravu dřívějších restitučních zákonů.

V návrhu na zrušení zákona došlo také k popření právnických osob jako oprávněných z restitucí. V souvislosti s tímto však Ústavní soud odkazuje opět na předchozí restituční zákony se stejnou úpravou, které však nepřinášely žádné otázky o rozpornosti. Ústavní soud uvádí, že církevní restituce jsou samostatnou problematikou a ve vztahu k jinému subjektu odlišnému od církve by nebylo možné naplnit účel zákona o vyrovnání. Není možné nalézt odlišný subjekt, kterému by plynulo oprávnění dle zákona, nelze tedy hovořit o diskriminaci, jak uvedli navrhovatelé. Ve vymezení povinného subjektu pouze Ústavní soud konstatuje soulad se záměrem vyloučit z dopadu zákona fyzické osoby a jiné právnické osoby kromě státu. Pro zachování kontinuity s předchozími restitučními zákony zrušil Ústavní soud vágní pojem „spravedlivé“ náhrady v §5 zákona o majetkovém vyrovnání. Shledal, že objektivní posouzení, zda náhrada za majetkové křivdy je spravedlivá lze považovat za nemožné. Vyloučení některých věcí z působnosti zákona o majetkovém vyrovnání např. nemovitostí určených k úkolům bezpečnostních sborů nebo nemovitostí tvořících území národního parku etc.,¹⁹⁵ představuje dle Ústavního soudu přijatelnou ochranu veřejného zájmu oproti zájmu na kompenzaci za majetkové křivdy. Ústavní soud se podrobně v závěru svého nálezu zabýval namítanou problematikou finanční náhrady, souhrnem původního majetku církví a také smlouvami o vypořádání

---

¹⁹⁵ §8 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

uzavřenými mezi státem a jednotlivými církvemi. Ústavní soud k námitce stanovené výše finanční náhrady taxativně vyjmenovaným církvím uvádí, že se nejedná pouze o ekonomický a matematický výpočet, ale při určení náhrady se zohledňuje řada dalších faktorů.¹⁹⁶

5 Další aspekty svobody vyznání

Poslední kapitolu mé diplomové práce jsem zasvětila tématům, kterými se budu zabývat pouze okrajově, ale považuji za podstatné je alespoň zmínit. Jedná se o právo vyučování náboženství, které nalezneme v základním demonstrativním výčtu náboženských projevů, a o otázku tzv. výhrady svědomí, která v našem právním prostředí představuje hlavně odmítnutí výkonu vojenské služby.

5.1 Vyučování

Vyučování náleží do základního demonstrativního výčtu možností náboženských projevů. Lze ho provádět v rovině vnitřní nebo vnější. Vyučování v rovině vnitřní je založeno na působení v rámci stejné náboženské společnosti. Naproti tomu v rovině vnější je vyučování zaměřeno na jedince mimo náboženskou společnost s cílem je přesvědčit o přestupu na jejich víru.¹⁹⁷ Do oblasti vyučování tak lze zahrnout i podávání svědectví věřícími nebo misionářskou činnost.

Rozlišujeme tři okruhy, ve kterých se náboženství jako předmět uplatňuje, a to při výchově vlastních duchovních, vyučování na církvemi provozovaných školách a vyučování náboženství na školách veřejných.¹⁹⁸ Všem registrovaným církvím náleží právo vzdělávat vlastní duchovní dle zákona o církvích.¹⁹⁹ Za tímto účelem církev může zřídit vlastní církevní školu na jakékoliv úrovni školského

---

¹⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl.ÚS 10/13 [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=79493&pos=1&cnt=4&typ=result>

¹⁹⁷ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131. str. 86

¹⁹⁸ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 398

¹⁹⁹ §6 odst. 3 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

„(3) Registrovaná církev a náboženská společnost může k plnění svého poslání zejména
a) vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách za podmínek podle zvláštních právních předpisů,
b) získat oprávnění k výkonu zvláštních práv podle tohoto zákona.“

systemu. K tomuto však musí církev podat žádost k Ministerstvu kultury k přiznání zvláštního práva ke zřizování církevních škol, stejně jako tomu je u provádění sňatečných obřadů.²⁰⁰ Dle přehledu Ministerstva kultury je toto oprávnění uděleno 11 církvím a náboženským společnostem.²⁰¹ Církev a náboženská společnost s oprávněním tak může zřídit církevní školu ve smyslu školského zákona²⁰², ale i bez oprávnění může zřizovat vzdělávací instituce, na které se školský zákon nepoužije. Jedná se např. o nedělní školy nebo kurz katecheze.²⁰³ Předmět náboženství na církevních školách je pro studenty buď povinný, nebo povinně volitelný, kdy mají studenti možnost volby mezi náboženstvím, religionistikou, která přibližuje studentům základy všech světových náboženství, a etikou.²⁰⁴ V praxi se dnes nesetkáme s bohosloveckými vysokými školami. Zřizovány jsou pouze bohoslovecké fakulty v rámci veřejných vysokých škol např. Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy nebo Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy. Teologické fakulty poskytovaly dříve vzdělání převážně budoucím duchovním dané církve. V dnešní době však studium na teologické fakultě není pouze pro přípravu duchovních nebo pouze osob věřících, ale je určeno i ke studiu laikům a to nejen v oborech s náboženstvím souvisejících.²⁰⁵

Jak jsem již uvedla výše, Evropský soud ve své judikatuře souhlasil s výukou náboženství na školách. Stát má však zaručit, že dětem budou poskytovány obecné informace o náboženstvích, které budou zohledňovat náboženskou pluralitu ve společnosti. Náplní předmětu náboženství je většinou výklad bible, seznámení s církevními tradicemi a dějinami, předmět se však

---

²⁰⁰ §7 odst. 1 písm. d) a §11 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

²⁰¹ Přehled zvláštních práv přiznaných církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolocnosti/zvlastni-prava-cirvi/zvlastni-prava-cirvi-a-nabozenskych-spolocnosti-223918/>

²⁰² §8 odst. 6 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

„(6) Registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, ostatní právnické osoby nebo fyzické osoby zřizují školy a školská zařízení jako školské právnické osoby nebo jako právnické osoby podle zvláštních právních předpisů, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání nebo školských služeb podle tohoto zákona.“

²⁰³ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 88 - 90

²⁰⁴ HORÁK, Zboj. *Církve a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 264 s. ISBN 978-802-4736-235. str. 111

²⁰⁵ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622, str. 88 - 90

zaměřuje také na ostatní světová náboženství.²⁰⁶ Náboženství jako předmět nijak nenarušuje práva rodičů na výchovu svých dětí dle vlastního přesvědčení. Je třeba vyučování náboženství, které je povětšinou určeno studentům bez náboženského vyznání, odlišovat od katecheze. Katecheze je určena pro děti z věřících rodin. Výuku provádí církev nebo náboženská společnost a má za úkol předávat dětem učení o daném náboženství a také je připravovat na některé události v církvi jako jsou bohoslužby nebo přijetí svátostí.²⁰⁷

K tomu, aby církev mohla vyučovat náboženství na veřejných školách, tedy na školách zřizovaných státem, kraji a obcemi, musí také získat oprávnění ke zvláštnímu právu dle zákona o církvích.²⁰⁸ Oprávnění vyučovat náboženství na státních školách je uděleno v současné době 11 církvím.²⁰⁹ V České republice je dle školského zákona náboženství vyučováno jako nepovinný předmět na základních a středních školách pro nejméně 7 a maximálně 30 žáků. Výuku provádí osoba pověřená církví nebo náboženskou společností, která splňuje požadavky na pedagogického pracovníka.²¹⁰

5.2 Výhrada svědomí

Výhrada svědomí představuje odmítnutí jedince provést nějakou činnost nebo splnit povinnost s odvoláním na rozpor takovéto činnosti s vlastním přesvědčením. Pojem „svědomí“ lze dle P. Jágera definovat jako vnitřní prostor člověka, ve kterém dochází v konkrétní situaci k porovnání jednání s pravidly náboženskými, etickými a normativními, které pak vede k rozhodnutí o daném jednání.²¹¹ Svoboda svědomí, která zakládá možnost výhrady svědomí, se dle Ústavního soudu „projevuje v rozhodnutích jednotlivce učiněných v určitých konkrétních situacích, tedy "tady a teď", pociťovaných jako hluboce prožitá

---

²⁰⁶ HORÁK, Záboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 264 s. ISBN 978-802-4736-235. str. 17

²⁰⁷ TRETERA, Jirí Rajmund. Náboženství jako povinně volitelný školní předmět: Úvaha de lege ferenda. *Revue církevního práva*. 2012, 18. ročník, č. 3. str. 10 - 11

²⁰⁸ §7 odst. 1 písm. a) a §11 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů

²⁰⁹ Přehled zvláštních práv přiznaných církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkev-a-nabozenske-spolocnosti/zvlastni-prava-cirvi/zvlastni-prava-cirvi-a-nabozenskych-spolocnosti-223918/>

²¹⁰ §15 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

²¹¹ WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 373

povinnost.²¹² Ústavní soud tak definoval svobodu svědomí jako vnitřní postoj jednotlivce, který se rozhoduje, jak se zachovat v konkrétní situaci, na základě porovnání zvnitřněného mravního pravidla s nastalou situací a s vnitřním pocitem povinnosti projevit se dle závazného osobního pravidla.

Česká právní úprava v otázce výhrady svědomí uznává výslovně pouze právo odmítnout výkon vojenské služby z důvodu neslučitelnosti s náboženským vyznáním v čl. 15 odst. 3 Listiny. Úprava tohoto problému již není v dnešní situaci zcela aktuální, neboť v roce 2004 byla branná povinnost zrušena. Vzhledem k tomu, že dnes plní vojenskou službu pouze vojáci z povolání, kteří si tuto dráhu dobrovolně zvolili, takový rozpor se nedá běžně očekávat. Z tohoto důvodu se zákon upravující odepření výkonu vojenské služby, který předpokládá ustanovení Listiny, využije pouze v případech ohrožení státu nebo válečného stavu, kdy se povolávají vojáci ze zálohy. Pokud by situace nastala, tak dle §6 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů²¹³, může voják v záloze podáním odůvodněného prohlášení ve lhůtě 15 dnů ode dne rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou službu vydaného v odvodním řízení nebo ode dne účinnosti vyhlášení stavu ohrožení nebo válečného stavu státu. Voják v záloze, který odmítne výkon vojenské služby je zařazen dle zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, k výkonu jiné pracovní povinnosti.

Česká právní úprava odmítnutí výkonu vojenské služby se dá považovat za liberální²¹⁴, neboť odůvodněné prohlášení není předmětem přezkumu, zda důvod uvedený v prohlášení odpovídá skutečnosti. Na druhou stranu se domnívám, že ani přezkum není možný, protože jak by bylo možné přezkoumat svědomí nebo přesvědčení člověka. Pokud člověk vyznává určité náboženství, může toto vyznávat pouze vnitřně, bez účasti na akcích organizovaných církví, nebo příslušnosti k určité církvi. Dle P. Jägera i v otázce náboženského vyznání je na individuálním zhodnocení člověka, zda mu jeho vyznání brání ve výkonu

---

²¹² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 671/1 [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=38569&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV

²¹³ dále jen „branný zákon“

²¹⁴ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 2.vyd. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 1083

vojenské služby, neboť není výslovně součástí většiny náboženství zákaz sloužit státu ve zbrani.²¹⁵

K tématu odmítání výkonu vojenské služby nalezneme i řadu rozhodnutí Ústavního soudu. V nálezu I. ÚS 671/01 Ústavní soud judikoval, že svoboda svědomí náleží k „tzv. základním právům absolutním, tj. k takovým, která nelze omezit obyčejným zákonem, jehož účelem by bylo omezit takové absolutní základní právo, v tomto případě svobodu svědomí.“²¹⁶ Ve vztahu rozporu přesvědčení jedince s právní normou se Ústavní soud vyjádřil, že nesouhlas svědomí jedince s touto právní normou, nemůže zakládat nezávaznost normy pro daného jedince. Pouze v konkrétním případě je na zvážení vynutitelnost právní normy, která je v jasném nesouladu se svědomím jedince. Hlavní důraz při posouzení výjimky u konkrétního člověka, kterému brání jeho přesvědčení chovat se v souladu s právní normou, by měl být kladen na to, zda rozhodnutí ve prospěch jedince nenaruší právo třetí osoby nebo zda takové rozhodnutí nebude v rozporu s jinou hodnotou nebo principem vyjádřeným ústavním pořádkem.²¹⁷

S výhradou svědomí se však můžeme setkat i v jiných oblastech, které nejsou explicitně právně upraveny např. ve zdravotnictví, kde lékař odmítne provést umělé ukončení těhotenství nebo lékárník odmítne vydat hormonální antikoncepci nebo když státní orgán odmítne potvrdit uzavření registrovaného partnerství.²¹⁸

Evropský soud se zabýval výhradou svědomí např. ve svém rozhodnutí ve věci Pichon a Sajous proti Francii. Jednalo se o případ řízení proti provozovatelům lékárny, kteří odmítli vydat na předpis ženám hormonální antikoncepci. Odmítnuté ženy podaly stížnost dle zákona na ochranu spotřebitele a během šetření bylo uloženo stěžovatelům uhradit ženám peněžitou náhradu škody. Následně podali majitelé lékárny stížnost k Evropskému soudu pro

---

²¹⁵WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 387

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 671/1 [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=38569&pos=1&cnt=1&typ=result> čl. IV

²¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 671/1 [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=38569&pos=1&cnt=1&typ=result>

²¹⁸WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 377

porušení čl. 9 Úmluvy. Nicméně Evropský soud jejich stížnost zamítl s odůvodněním, že pokud je prodej antikoncepce ve Francii legální, nemohou ji odmítat prodávat s odvoláním na své náboženské přesvědčení. Není jim však nijak bráněno tímto v projevování svého přesvědčení navenek, neboť mohou projevovat své náboženství mnoha způsoby mimo své povolání.²¹⁹

---

²¹⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 11. 2001 ve věci Pichon a Sajous proti Francii [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22644#{"itemid":\["001-22644"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22644#{)

Závěr

V mé diplomové práci jsem si určila jako cíl podat komplexnější výklad problematiky svobody vyznání. Téma je značně komplikované a rozvětvené především bohatou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Při vypracovávání diplomové práce jsem základní práva a svobody definovala a uvedla, co v sobě zahrnují. Těmito dílčími aspekty jednotlivých práv a svobod jsem se dále zabývala ve spojení s uvedenou judikaturou. Řada dílčích témat by však vydala na samostatnou vědeckou práci. Z tohoto důvodu jsem se zaměřovala v určitých částech pouze na vybrané aspekty dané problematiky.

Svoboda vyznání patří k základním právům a svobodám. V souvislosti s tímto jí náleží specifické vlastnosti. Základními složkami svobody vyznání jsou forum internum a forum externum. Forum internum představuje vnitřní prožívání a přesvědčení člověka. Z povahy této složky je zřejmé, že ji nelze omezovat. Domnívám se, že by ani takové omezení prakticky nebylo možné, neboť nikdo nedokáže zjistit, co se odehrává v hlavě jiného. Nepřípustné je i působení na forum internum s cílem jej změnit. Forum externum zahrnuje všechny projevy náboženského vyznání navenek. Oproti foru internu forum externum omezit lze dle v právních předpisech uvedených legitimních důvodů. Nalezneme i případy, které jsou na pomezí fora interna a fora externa jako např. výhrada svědomí.

Právní úprava svobody vyznání v sobě zahrnuje obě složky. Forum internum představuje zakotvení svobody mít a změnit náboženské vyznání dle vlastního uvážení. Za tímto účelem by státy měly chránit jedince před narušením jejich práva proselytismem nebo nucením k veřejnému vyjádření náboženského vyznání. Obsáhlou problematiku zahrnuje forum externum představované v právních předpisech vždy pouze demonstrativním výčtem náboženských projevů, které zahrnuje. Vzhledem k tomu, že nenalezneme ucelený seznam všech možných projevů náboženského vyznání, je nezbytné definovat v konkrétních případech, co za jednání ve jménu náboženského vyznání lze považovat.

V této souvislosti nalezneme obsáhlou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který se zabýval stížnostmi na zásahy do svobody náboženských projevů. Ve své diplomové práci jsem se několika rozhodnutími podrobněji zabývala. V každém konkrétním případě je zapotřebí hodnotit jeho skutkový základ, aby bylo možné posoudit oprávněnost zásahu. Sporná je hlavně hranice,

jakou situaci lze legitimním důvodem postihnout, a jakou nelze. Vodítko nám podává ve svých rozhodnutích právě Evropský soud pro lidská práva. Obecně by měl každý stát hledat cestu k dosažení rovnováhy mezi zájmy většiny a menšiny. Nelze upřednostňovat automaticky majoritu a svévolně zasahovat do důležitého práva, jakým právo na náboženské projevy bezesporu je. Velké množství lidí sebeurčuje právě jejich vyznání a utváří jejich osobnost. Z tohoto důvodu by nemělo být ke svobodě projevu přistupováno lehkovážně. S tím souvisí také to, že by státy neměly hodnotit, zda je daný projev náboženství pro člověka nezbytný. Pokud se někdo hlásí k nějakému vyznání, je součástí jeho osobnosti a z tohoto důvodu nemůžeme bez pádných důvodů nutit člověka, aby jeho vlastní součást potlačoval. V souvislosti s fenoménem dnešní doby, kterým je střet islámu s evropskou tradiční kulturou, jsem si kladla řadu otázek. Věnovala jsem se i pohledu Evropského soudu na tuto problematiku. Jistě nelze vyřešit tento problém několika rozhodnutími soudu, ale je třeba s ohledem na to, co jsem uvedla výše, hledat vždy střed mezi diskriminací menšiny a vlastními zájmy evropské kultury.

Svoboda vyznání stejně tak jako souvisí s řadou jiných základních práv, tak stejně se s nimi dostává i do rozporu. V mé práci jsem se věnovala střetu svobody vyznání a svobody projevu. Projevy proti náboženskému vyznání by se dle Evropského soudu měly udržovat v jistých mezích a nemělo by se jednat o nadměrné zesměšňování nebo urážení. Obě svobody pro mě mají význam. Ale jak jsem se v mé práci vyjádřila, nemohu se ztotožnit s omezováním svobody projevu na úkor ochrany náboženské svobody. Domnívám se totiž, že takový projev nezasahuje do svobody vyznání. Připouštím však možnost, že se v tomto ohledu projevuje můj vlastní ateismus a také úcta, kterou pravděpodobně vzhledem k vyprávění z let minulých, mám ke svobodě projevoval své názory.

Lidé s náboženským vyznáním bez ohledu na výběr náboženství by se neměli za žádné situace cítit nějak odstaveni ze společnosti. Praktickým zajištěním je hlášení se většiny evropských států k ideji neutrálního státu. Neutrální stát náboženství neodmítá, ale odmítá se hlásit k jakémukoliv náboženství. Jedině tímto způsobem lze zajistit prostor všem náboženstvím a rovnost všech příznivců náboženských směrů. Česká republika se prohlašuje za neutrální stát v ustanovení Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud výkladem ve svém nálezu tuto myšlenku potvrdil. Judikatura Ústavního soudu v problematice svobody vyznání je velice omezená pouze na některé dílčí otázky.

Problematiku náboženských projevů řešil Ústavní soud jen v několika málo případech a problematikou islámu u nás se nezabýval vůbec. Dle statistik je Česká republika označována jako nejvíce ateistický stát. Podíl na tomto stavu má jistě dlouhá nadvláda komunismu na našem území, která měla za cíl náboženství zcela potlačit. Z tohoto důvodu byl náš stát také oddělen od zbytku světa. Problematika přistěhovalců je v porovnání s jinými státy Evropy proto u nás relativně novým tématem. Domnívám se, že to jsou hlavní důvody omezeného rozsahu judikatury Ústavního soudu. V budoucnu by bylo ovšem zajímavé sledovat rozhodování Ústavního soudu v otázce týkající se svobody vyznání, které se doposud ještě nevěnoval. Logické je, že bude vycházet Ústavní soud v takovém případě hlavně z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Vlastní výklad a postoj Ústavního soudu bude však přínosný pro další studium této problematiky.

Resumé

I have chosen a topic of „Freedom of religion“ as a main theme of my thesis. The goal of this paper is to create a complex view on this very wide topic. Even though the aim of this work is to write a full overview of given topic, some problems are excessively complex for purposes of master thesis and in fact, would be large enough to cover an entire thesis. Therefore, with these problems I focused only on chosen questions.

In the introduction of the thesis, I mentioned several reasons why I chose this theme, what a main goal of my thesis is and which methodology is used. My thesis is divided into three parts according to their meaning.

First part is dedicated to theoretical definition of freedom of religion and its two main elements, which are forum internum and forum externum. In the second part of this chapter, I defined differences between “belief”, “religion” and “faith”.

Second part of my thesis is about legislation of freedom of religion in international and Czech human rights documents. I focused on international documents, on acts of United Nations and European Convention on Human Rights. Main legislation of freedom of religion we find in Charter of Fundamental Rights and Basic Freedoms and Law on Churches and Religious Societies.

The most comprehensive part of my thesis is the last part, divided into three chapters. Main chapter of the thesis is chapter three in which I defined two main elements of freedom of religion, which are freedom to have, and to adopt a religion and freedom of religious manifestation. Then I focused on some aspects involved in the two elements using the judgments of The European Court of Human Rights and judgments of The Constitutional Court of the Czech Republic. I analysed some of the judgments, mostly of The European Court, according to specific cases and I described important thoughts of this institution. In the next chapter, I focused on the relationship between state and Churches in the Czech Republic, process of registration for Churches and religious societies. The topic of church restitutions is discussed only partially. In the last chapter, I wrote about two topics which have not space in main part of the thesis. It is religious education according to freedom of manifestation and a reservation of conscience.

I agree with the thought of the European Court of Human Rights that the most important for freedom of religion is to find a harmony between majority and minority in religious questions. States have to be neutral towards religion and try to find a way for coexistence of different religious groups. According to this, arbitrariness of states to set regulations to freedom of manifestation without legal reasons is unacceptable.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

1. ALFREDSSON, Gudmundur a Asbjørn EIDE. *The Universal Declaration of Human Rights: a common standard of achievement*. Cambridge MA: Kluwer Law International, 1999, 782 p. ISBN 90-411-1168-9.
2. BOBEK, Michal, Pavla BOUČKOVÁ a Zdeněk KÜHN. *Rovnost a diskriminace*. V Praze: C.H. Beck, 2007, 471 s. Beckova edice ABC. ISBN 978-807-1795-841.
3. DOE, Norman. *Law and religion in Europe: a comparative introduction*. New York: Oxford University Press, 2011, 306 p. ISBN 01-996-0400-2.
4. FLÉGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarácí*. Praha: Spektrum, 1990, 206 s. ISBN 80-710-7000-9.
5. *Fraus kapesní slovník anglicko-český / česko-anglický*. Plzeň: Fraus, 2004, 941 s. ISBN 80-723-8173-3.
6. HORÁK, Záboj. *Církev a české školství: právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 264 s. ISBN 978-802-4736-235.
7. HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu České republiky: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 265 s. ISBN 80-864-3267-X.
8. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 759 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-738-0000-4.
9. KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 415 p. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-868-9898-9.
10. KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 2.vyd. ISBN 978-80-7380-140-3.
11. KMEC, Jiří, David KOSAŘ, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, 1660 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4003-653.
12. KRŽÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, 366 s. ISBN 978-807-4003-622.

13. MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání: komentář*. Praha: Linde, 2010, 183 s. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-807-2018-055.
14. MOWBRAY, A. *Cases and materials on the European Convention on Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2007, 2. vyd. 1058 p. ISBN 01-992-0674-0.
15. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: II. Díl Ústavní právo České republiky Část 2*. Praha: Linde, 2004, 241 s. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 80-720-1472-2.
16. RAINEY, Bernadette, Elizabeth WICKS a Clare OVEY. *Jacobs, White and Ovey: the European Convention on Human Rights*. 6. vydání., 654 pages. ISBN 01-996-5508-1.
17. SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. Deus et gentes, 11. ISBN 978-808-7127-131.
18. TAYLOR, Paul M. *Freedom of religion: UN and European human rights law and practice*. New York: Cambridge University Press, 2005, 405 p. ISBN 05-216-7246-5.
19. TRETERA, Jiří Rajmund. *Stát a církev v České republice: (podle právního stavu k 1.1.2004)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, 156 p. Právo (Kostelní Vydří (Czech Republic)), ISBN 80-719-2707-4.
20. WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. A KOL. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506. str. 375

Sborníky

1. SCHEU, Harald Christian. Nošení nikábu v soudní síni.: Pohled rakouského Nejvyššího soudu na postavení příslušnic muslimské menšiny. In: *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice: sborník příspěvků z odborného semináře Menšiny a právo v České republice, Praha 2010*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010, 121 s. ISBN 978-807-4400-360.

Odborné časopisy

1. BOBEK, Michal, Náboženské symboly ve veřejném prostoru aneb "Desatero v soudní síni nevyvěšíš, tvář svoji šátkem nezahalíš". *Právní fórum*. 2005, 2. ročník, č. 12.
2. FOUKALOVÁ, Kristýna a Pavel MOLEK. Věc Lautsi a další proti Itálii. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2011, 14. ročník, č. 3.
3. KOLÁČKOVÁ, Jana. Věc Jakóbski proti Polsku. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2011, 14. ročník, č. 2.
4. PŘIBYL, Stanislav. Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních. *Revue církevního práva*. 2005, 11. ročník, č. 1.
5. PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR. *Revue církevního práva*. 2004, 10. ročník, č. 3.
6. PŘIBYL, Stanislav. Registrace církví a náboženských společností na základě zákona č. 3/2002 Sb. *Revue církevního práva*. 2013, 19., č. 2.
7. SCHEU, Harald Christian. Zákaz zahalování žen a náboženská svoboda v Evropě. *Jurisprudence*. 2014, 23. ročník, 4.
8. SCHEU, Harald Christian. Řidičský průkaz a turban.: Náboženský symbol z pohledu Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*. 2009, 20. ročník, č. 2.
9. SKŘIVÁNKOVÁ, Kateřina. Věc Eweida a další proti Spojenému království. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2013, 16. ročník, č. 6.
10. TRETERA, Jiří Rajmund. Náboženství jako povinně volitelný školní předmět: Úvaha de lege ferenda. *Revue církevního práva*. 2012, 18. ročník, č. 3.

Internetové zdroje

1. ARTUR, Janoušek a Horák JAN. Zastupitelé Teplic chtějí muslimkám zakázat vyhláškou zahalené obličej. *IDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://usti.idnes.cz/vyhlaska-teplic-o-zakazu->

zahalovani-obliceje-fnr-/usti-zpravy.aspx?c=A140828_114934_usti-zpravy_alh

2. Convention on the Rights of the Child [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
3. CONNOLLY, Kate. Circumcision ruling condemned by Germany's Muslim and Jewish leaders. *The guardian* [online]. 2012 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2012/jun/27/circumcision-ruling-germany-muslim-jewish>
4. Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief. [online]. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>
5. European Convention on human rights [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
6. European Court upholds French full veil ban. *BBC News* [online]. 2014 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28106900>
7. FOUCHÉ, Gwladys. Danish court dismisses uhammad cartoons case. *The guardian* [online]. 2006 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z <http://www.theguardian.com/media/2006/oct/27/pressandpublishing.race>
8. GANI, Aisha. What is the European convention on human rights? *The guardian*. [online]. 2014 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/law/2014/oct/03/what-is-european-convention-on-human-rights-echr>
9. HOLUBOVÁ, Eliška. Nesnesitelná lehkost karikatury aneb výbušné obrázky pod soudcovskou lupou. [online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: http://www.iusetocietas.cz/fileadmin/user_upload/Vitezne_prace/Holubova.pdf
10. Human Rights Committee, General Comment 22, Article 18 (Forty-eighth session, 1993). *Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies*, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.1 at 35 [online]. 1993 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom22.htm>
11. International Covenant on Civil and Political Rights [online]. [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

12. Muslimky opustily českou školu, zakazovala jim nosit šátek. *Česká televize* [online]. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/249700-muslimky-opustily-ceskou-skolu-zakazovala-jim-nosit-satek/>
13. Polsko zruší zákaz rituálních porážek zvířat. Židé si stěžovali. *Tyden.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z http://www.tyden.cz/rubriky/relax/zvirata/polsko-zrusi-zakaz-ritualnich-porazek-zvirat-zide-si-stezovali_326860.html#.VQN1XWd0yM8
14. Přehled zvláštních práv přiznaných církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/zvlastni-prava-cirvi/zvlastni-prava-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-223918/>
15. Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností podle zákona č. 308/1991 Sb. a zákona č. 3/2002 Sb. [online]. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/registrace-a-evidence/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-11263/>
16. SCHOLZ, Kay-Alexander. Circumcision remains legal in Germany. *Deutsche Welle* [online]. 2012 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.dw.de/circumcision-remains-legal-in-germany/a-16399336>
17. Soud zatřhl židům v Polsku rituální porážku zvířat. *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/205986-soud-zatrhl-zidum-v-polsku-ritualni-porazku-zvirat/>
18. Škola nemůže zcela zakázat nošení křížku ani muslimského šátku nezahalujícího tvář a znemožnit tak přístup ke vzdělání. *Tisková zpráva veřejné ochránkyně práv* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/skola-nemuze-zcela-zakazat-noseni-krizku-ani-muslimskeho-satku-nezahalujiciho-tvar-a/>
19. TAUŠOVÁ, Zuzana. První česká mešita funguje v Brně už 15 let. Muslimové by chtěli další. *IDnes.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://brno.idnes.cz/prvni-ceska-mesita-slavi-v-brne-patnact-let-f26-/brno-zpravy.aspx?c=A130701_1946742_brno-zpravy_ekr

20. The Universal declaration of human rights. [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
21. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolu č. 11 s Protokoly č. 1, 4, 6, [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/772-umluva_o_ochrane_lidskych_prav_a_svobod.pdf
22. <http://nalus.usoud.cz/> - vyhledávání judikatury Ústavního soudu ČR
23. <http://hudoc.echr.coe.int/> - vyhledávání judikatury Evropského soudu pro lidská práva
24. <http://www.beck-online.cz/> - vyhledávání právních předpisů, judikatury a komentářů

Judikatura Ústavního soudu

1. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98
2. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 6/02
3. Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 4. 1998, sp. zn. II. ÚS 227/97
4. Nález Ústavního soudu ze dne 26. 3. 1997, sp. zn. I. ÚS 211/96
5. Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl.ÚS 10/13
6. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 671/1

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

1. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. května 1993 ve věci Kokkinakis proti Řecku
2. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. února 1998 ve věci Larissis a další proti Řecku
3. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 2. 1999 ve věci Buscarini a další proti San Marinu
4. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 9. 1994 ve věci Otto-Preminger-Institut proti Rakousku
5. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 12. 2006 ve věci Ben El ahi a další proti Dánsku
6. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 7. 2007 ve věci Barankevich proti Rusku
7. Zpráva Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1878 ve věci Arrowsmith proti Spojenému království

8. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 9. 1996 ve věci Manoussakis a další proti Řecku
9. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 6. 2000 ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii
10. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 12. 2010 ve věci Jakobski proti Polsku
11. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 3. 2011, ve věci Lautsi a další proti Itálii
12. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 2. 2001 ve věci Dahlab proti Švýcarsku
13. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 11. 2005 ve věci Leyla Sahin proti Turecku
14. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 7. 2014 ve věci S.A.S. proti Francii
15. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 11. 2001 ve věci Pichon a Sajous proti Francii
16. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 1. 2001 ve věci E. Dudová a Z. Duda proti České republice

Právní předpisy

1. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 3/2001 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdější předpisů
5. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

7. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 163/190 Sb., o bohosloveckých fakultách
9. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
13. Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů